

ZASADY I KRYTERIA WYZNACZANIA OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM

DOKUMENT WDROŻENIOWY ZAKTUALIZOWANEJ STRATEGII ROZWOJU
WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2020 ROKU

UCHWAŁA NR 4268/2014
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO
z dnia 23 stycznia 2014 roku

w sprawie: przyjęcia zasad i kryteriów wyznaczania obszarów funkcjonalnych w województwie wielkopolskim.

Na podstawie art. 41 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r. poz. 596) oraz Uchwały Nr XXIX/559/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 roku w sprawie: uchwalenia zaktualizowanej „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020” uchwala się, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się dokument wdrożeniowy „Zasady i kryteria wyznaczania obszarów funkcjonalnych w województwie wielkopolskim”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Dyrektorowi Departamentu Infrastruktury, Dyrektorowi Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego oraz Dyrektorowi Wielkopolskiego Biura Planowania Przestrzennego w Poznaniu.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

z up. MARSZAŁKA WOJEWÓDZTWA

Wojciech Jankowiak
Wicemarszałek

UZASADNIENIE DO UCHWAŁY NR 4268/2014
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

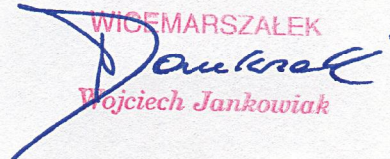
z dnia 23 stycznia 2014 roku

w sprawie: przyjęcia zasad i kryteriów wyznaczania obszarów funkcjonalnych w województwie wielkopolskim.

W grudniu 2012 r. Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwalił zaktualizowaną **Strategię rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020**. Jedną z głównych przesłanek aktualizacji dokumentu była potrzeba przestrzennego adresowania celów strategii. Wynika ona zarówno z przepisów prawa jak i zmiany paradygmatu planowania strategicznego na poziomie europejskim i krajowym. Wymiar terytorialny zostanie odpowiednio uwzględniony w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020. Natomiast na poziomie krajowym powstały dokumenty takie jak: Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. Dokumenty te nakładają na samorządy regionalne konieczność wyznaczenia obszarów funkcjonalnych i obszarów strategicznej interwencji, dla których przypisywane będą cele i pola interwencji.

Zaktualizowana Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego identyfikuje różnego rodzaju obszary interwencji adresując do nich część celów operacyjnych z zastrzeżeniem, że *docelowo ich zasięg oraz kryteria wyznaczania określone będą w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego a do czasu aktualizacji Planu kryteria wyznaczania oraz granice poszczególnych obszarów wsparcia lub preferencji dla poszczególnych celów operacyjnych strategii określą odpowiednie dokumenty wdrożeniowe.*

Mając na uwadze powyższe, Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu, przy współpracy z Departamentem Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, przygotowało dokument wdrożeniowy pt. „Zasady i kryteria wyznaczania obszarów funkcjonalnych w województwie wielkopolskim”. Zasadniczym celem tego dokumentu jest realizacja ustaleń Strategii rozwoju województwa oraz przygotowanie rzeczowej bazy danych do prac nad zmianą Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. „Zasady i kryteria wyznaczania obszarów funkcjonalnych w województwie wielkopolskim”. stanowią więc wsparcie merytoryczne dla realizacji polityki rozwoju województwa wielkopolskiego, z uwzględnieniem zintegrowanego terytorialnie zarządzania rozwojem oraz planowania w ramach obszarów funkcjonalnych w kontekście nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020.

WICEMARSZAŁEK
Wojciech Jankowiak

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

**ZASADY I KRYTERIA
WYZNACZANIA OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH
W WOJEWÓDZTWIE WIELKOPOLSKIM**

**DOKUMENT WDROŻENIOWY
ZAKTUALIZOWANEJ STRATEGII ROZWOJU
WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2020 ROKU**

**OPRACOWANY PRZEZ
WIELKOPOLSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W POZNANIU**

**PRZY WSPÓŁPRACY
DEPARTAMENTU POLITYKI REGIONALNEJ
URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO**

POZNAŃ 2013 r.

OPRACOWANIE

Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu

al. Niepodległości 18
61-713 Poznań

DYREKTOR

Marek Bryl

KIEROWNIK PRACOWNI PLANU WOJEWÓDZTWA

Stefan Dutkowiak

GŁÓWNY PROJEKTANT

Adam Derc

ZESPÓŁ PROJEKTOWY

Ewa Arabas - Piotrowska
Konrad Borowski
Justyna Choroszek
Małgorzata Czerniak
Agata Jakubowicz
Malwina Jankowiak
Elżbieta Kozłowska
Mateusz Krygier
Paweł Krysztafkiewicz
Tomasz Kuźniar
Jowita Maćkowiak (z-ca głównego projektanta)
Agnieszka Podgórska
Bogdan Reiter
Patryk Stojanowicz
Dominika Szymczyk-Stefańska
Wojciech Zabawa

PROJEKT OKŁADKI

Ewa Prejs

WSPÓŁPRACA

Departament Polityki Regionalnej

Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego
ul. Szyperska 14
61-754 Poznań

DYREKTOR

Grzegorz Potrzebowski

ODDZIAŁ ANALIZ REGIONALNYCH

Krzysztof Borkowicz
Iwona Borkowska
dr Mieczysław Borówka
Jacek Kasprzyk
Michał Rejewski

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	5
2. SYSTEMATYKA OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH WEDŁUG KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU 2030	7
3. OBSZARY FUNKCJONALNE W ZAKTUALIZOWANEJ STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2020 ROKU	8
4. DELIMITACJA OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH	
MIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE	
I. Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego Poznański Obszar Metropolitalny	10
II. Miejski obszar funkcjonalny ośrodków regionalnych Aglomeracja Kalisko – Ostrowska	16
III. Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych Konin – Leszno – Piła – Gniezno	20
IV. Miejskie obszary funkcjonalne ośrodków lokalnych	26
WIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE	
V. Wiejskie obszary funkcjonalne uczestniczące w procesach rozwojowych	28
VI. Wiejskie obszary funkcjonalne wymagające wsparcia procesów rozwojowych	31
OBSZARY FUNKCJONALNE SZCZEGÓLNEGO ZJAWISKA W SKALI MAKROEKONOMICZNEJ	
VII. Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej	33
VIII. Tereny zamknięte	36
IX. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi	39
OBSZARY KSZTAŁTOWANIA POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO	
X. Obszary cenne przyrodniczo	42
XI. Obszary ochrony krajobrazów kulturowych	46
XII. Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych	49
XIII. Obszary strategicznych złóż kopalin	51
OBSZARY FUNKCJONALNE WYMAGAJĄCE ROZWOJU NOWYCH FUNKCJI PRZY UŻYCIU INSTRUMENTÓW WŁAŚCIWYCH POLITYCE REGIONALNEJ	
XIV. Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych	54
XV. Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze	58
XVI. Obszary o najniższej dostępności do usług warunkujących możliwości rozwojowe	61
XVII. Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich	63
5. BIBLIOGRAFIA	66

1. WSTĘP

Zasady i kryteria wyznaczania obszarów funkcjonalnych w województwie wielkopolskim to opracowanie o charakterze analitycznym. Za pomocą zestawu wskaźników i kryteriów o charakterze statystycznym, funkcjonalnym lub geograficznym zostały wyznaczone granice obszarów funkcjonalnych na terenie województwa wielkopolskiego. Dokument ten jest też wdrożeniem ustaleń Zaktualizowanej strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020. Zapisana w niej zasada terytorializacji celów szczegółowych, do czasu aktualizacji Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, zostaje wprowadzona do systemu narzędzi prowadzenia polityki rozwoju regionu poprzez poniższe zasady i kryteria.

Pojęcie obszaru funkcjonalnego, jako elementu polityki regionalnej, wprowadziła Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. Jednym z procesów, jakim podlegają polityki publiczne na świecie, a szczególnie w Europie jest przechodzenie od podejścia sektorowego do zintegrowanego podejścia terytorialnego (integrated territorial approach). Charakteryzuje się ono ukierunkowaniem na wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów określonych funkcjonalnie, integracją działań publicznych w wymiarze przestrzennym oraz wielopoziomowym systemem zarządzania¹.

Jest to nowa forma określająca ścisłą relację między dokumentami strategicznymi i planistycznymi. Terytorializacja celów Strategii rozwoju województwa określona została jako jedno z podstawowych przesłanek dla jej aktualizacji. Ta sytuacja wymusza bardziej sparametryzowany charakter strategii rozwoju województwa wielkopolskiego. W odróżnieniu od dokumentu przyjętego w 2005 roku, Zaktualizowana strategia musi identyfikować obszary problemowe i definiować obszary wsparcia, których zasięg powinny określać dokumenty wdrożeniowe, a docelowo Plan zagospodarowania przestrzennego województwa².

Obszary funkcjonalne charakteryzują się zwartym układem przestrzennym, choć w kilku przypadkach, ze względu na badane zjawiska, uzyskany obraz delimitacji jest rozproszony. Granice obszaru funkcjonalnego powinny odpowiadać systemowi powiązań funkcjonalnych. W przypadku obszarów funkcjonalnych dotyczących osadnictwa ta cecha jest konstytuująca. Jednak obszary funkcjonalne wymagające rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej nie zawsze odwzorowują relacje i powiązania lokalne. W tym przypadku zastąpiono je współwystępowaniem cech i zjawisk o podobnym natężeniu, jednolitością cech geograficznych, potencjałów lub problemów. Cechą wiążącą wszystkie obszary funkcjonalne jest spójność celów rozwoju. Mozaika wielokrotnie nakładających się obszarów funkcjonalnych w poszczególnych częściach regionu pozwala na dokładne i skuteczne adresowanie odpowiednich działań i narzędzi finansowych dla wsparcia rozwoju Wielkopolski.

Zaprezentowana delimitacja obszarów funkcjonalnych ma zatem znaczenie podwójne. Z jednej strony jest uszczegółowieniem i terytorializacją celów określonych w Strategii. Zapewni

¹ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 roku.

² Zaktualizowana Strategia Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku, Załącznik do Uchwały Nr XXIX/559/12, Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 roku.

to możliwość ich zróżnicowania przestrzennego i nadania priorytetów. Z drugiej strony stanie się jedną z podstaw dla rozpoczęcia prac nad przygotowaniem aktualizacji Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Jego nowa forma i zakres powinny być dostosowane zarówno do Zaktualizowanej strategii, jak i zróżnicowania wewnętrznego Wielkopolski. Delimitacja obszarów funkcjonalnych jest też nowym sposobem wdrażania pozaplanistycznych narzędzi wspierania rozwoju województwa, precyzyjnie dostosowanych do lokalnych cech i potencjałów rozwojowych.

Zgodnie z zapisami Zaktualizowanej strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku dokument poniższy ma charakter wdrożeniowy. Oznacza to, że do czasu przyjęcia aktualizacji Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, którego ustalenia będą wprowadzały poszczególne kategorie obszarów funkcjonalnych, niniejszy dokument stanowić będzie wsparcie dla decyzji Samorządu Województwa Wielkopolskiego. Wskazania przestrzenne zawarte w dokumencie nie mają charakteru wykluczającego miast i gmin z udziału w realizacji zapisów Strategii. Określa to rolę poniższego dokumentu jako opracowania pomocniczego, z którego można czerpać przesłanki dla terytorializacji działań Samorządu Województwa. Wskazane w nim obszary funkcjonalne mogą się stać elementem dodatkowego kryterium, które z założenia nie może stanowić podstawy do wykluczania obszarów położonych poza wskazanymi obszarami funkcjonalnymi, z ubiegania się o finansowe i poza finansowe elementy polityki rozwoju regionu.

Jednym z podstawowych założeń poniższego dokumentu jest wprowadzenie zasady aktualizacji i monitorowania zmian w rozwoju regionu. Pozwala ona na precyzyjne dopasowanie granic obszarów funkcjonalnych do rzeczywistych problemów lub procesów je konstytuujących oraz na szybką reakcję na zmieniające się zewnętrzne uwarunkowania rozwoju. Zmiany w otoczeniu prawnym zagadnienia obszarów funkcjonalnych lub przygotowanie przepisów wykonawczych do obowiązujących ustaw spowodować może nie tylko potrzebę aktualizacji wyznaczonych granic obszarów funkcjonalnych, ale w bardziej złożonych sytuacjach weryfikację założeń służących ich delimitacji (np. założenia ciągłości przestrzennej lub łączenia różnych typów obszarów funkcjonalnych). Zastosowana metoda delimitacji obszarów funkcjonalnych w Wielkopolsce oraz wykorzystywane narzędzia do jej przeprowadzenia umożliwiają szybką i bezproblemową nowelizację dokumentu.

Poniższe opracowanie sporządzone zostało w oparciu o dostępne dane źródłowe dla możliwie najdłuższego okresu porównawczego. Dla zachowania adekwatności i rzetelności opracowania zaleca się jego okresową weryfikację (co najmniej raz w roku). Takie działanie, szczególnie w zakresie tych typów obszarów funkcjonalnych, które dotyczą wspierania rozwoju społeczno - gospodarczego, pozwoli na stałą aktualizację stanu diagnozowanych problemów oraz ewentualnych zmian ich trendów.

Delimitacja obszarów funkcjonalnych przeprowadzona została w oparciu o granice administracyjne miast i gmin. Takie założenie pozwala, z jednej strony, na wykorzystanie aktualnych informacji statystycznych, przypisanych dla terenu całej gminy, z drugiej strony powoduje, że niezależnie od rzeczywistego zasięgu zjawisk przestrzennych, obszarem funkcjonalnym objęta zostaje w całości jednostka samorządu terytorialnego, na terenie której stwierdzono występowanie odpowiednich cech.

Własnością szczególną podziału administracyjnego województwa wielkopolskiego jest występowanie 11 „podwójnych” jednostek samorządu lokalnego (JST) (np. gmina miejska Kościan i gmina wiejska Kościan), gdzie teren miasta i teren wiejski je otaczający są odrębnymi podmiotami prawnymi. Ta sytuacja powoduje, że agregacja danych statystycznych dla kryteriów wykorzystanych w analizie, może powodować zbytnie uogólnienie i, paradoksalnie, pozbawiać gminy uczestnictwa w obszarach funkcjonalnych. Przypadek ten dotyczy następujących jednostek terytorialnych: Chodzież, Czarnkowa, Gniezna, Kościana, Koła, Obrzycka, Ostrowa Wielkopolskiego, Słupcy, Turka, Wągrowca i Złotowa. Dla zachowania spójności przestrzennej wyznaczonych obszarów oraz dla zapewnienia ciągłości i adekwatności polityki regionu, przyjęto założenie, że uczestnictwo jednego z „podwójnych” JST automatycznie włącza drugą. Powyższe założenie zostało zastosowane do następujących obszarów funkcjonalnych:

- obszary ochrony gleb dla produkcji rolnej,
- obszary ochrony krajobrazów kulturowych,
- obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwoju,
- obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno – gospodarcze,
- obszary o najniższej dostępności do usług.

Ze względu na złożony charakter narzędzi polityki rozwoju regionu oraz zróżnicowanie podmiotów, do których może być kierowana interwencja Samorządu Województwa Wielkopolskiego, dopuszcza się możliwość włączania bądź wyłączania gmin miejskich oraz terenów miast gmin miejsko-wiejskich, o ile wynika to z potrzeb realizacji odpowiednich programów.

2. Systematyka obszarów funkcjonalnych według Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

KPZK 2030 wprowadzając pojęcie obszaru funkcjonalnego, bazuje na definicji obszaru problemowego, zawartej w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym³. Zgodnie z ustawą obszar problemowy to obszar szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych, wskazywany w planie zagospodarowania przestrzennego województwa lub określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Wobec nowych wyzwań dla polityki regionalnej oraz ze względu na konieczność stosowania bardziej precyzyjnych metod oddziaływania na zjawiska i trendy wewnątrzregionalne, KPZK 2030 rozbudowuje tę definicję i przekształca ją w „zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi, jednolitymi celami rozwoju”. Dla takiej definicji KPZK 2030 ustala systematykę obszarów funkcjonalnych i określa ich podstawowe cechy.

Pierwszą grupą są obszary funkcjonalne związane z zagadnieniami i problemami sieci osadniczej. Obok obowiązkowych dla poziomu planowania wojewódzkiego miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (w tym obszarów metropolitalnych), KPZK 2030 wskazuje

³ ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647, poz. 951 i poz. 1445 oraz z 2013 r. poz. 21 i poz. 405)

inne obszary, które ze względu na lokalne potrzeby i uwarunkowania można wyznaczać na poziomie regionów. Są to obszary funkcjonalne ośrodków regionalnych, ośrodków subregionalnych, ośrodków lokalnych oraz dwa typy obszarów funkcjonalnych skupiających dwie odrębne kategorie terenów wiejskich – uczestniczących w procesach rozwojowych oraz wymagających wsparcia procesów rozwojowych. Z powyższych jedynie obszary funkcjonalne terenów wiejskich wymagających wsparcia procesów rozwojowych są obowiązkowo wyznaczane przez strategię województwa i plan zagospodarowania przestrzennego województwa.

Kolejną kategorią obszarów funkcjonalnych są obszary szczególnego zjawiska w skali makroekonomicznej. Dla terenu Wielkopolski należą do nich: obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej, tereny zamknięte oraz obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi. Ta grupa obszarów wyznaczana jest w oparciu o występowanie specyficznych zjawisk w przestrzeni i stanowi grupę ściśle związaną z ustaleniami Planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

Trzecia grupa to obszary kształtowania potencjału rozwojowego. Zaliczono do niej obszary: cenne przyrodniczo, ochrony krajobrazów kulturowych, ochrony i kształtowania zasobów wodnych oraz strategicznych złóż kopalin. Są to obszary, których charakter wymaga stosowania specjalnych polityk przestrzennych, ograniczających swobodny rozwój przestrzenny i wzmacniających elementy endogeniczne, które decydują o wyjątkowości tych miejsc.

Ostatnią grupą obszarów funkcjonalnych są obszary wymagające rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej. To grupa obszarów o charakterze diagnostycznym, dla których działania określa przede wszystkim strategia rozwoju, a plan zagospodarowania przestrzennego stanowi wskazania najważniejszych działań. W tej grupie znalazły się obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych, miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, obszary o najniższej dostępności do usług warunkujących możliwości rozwojowe oraz obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich.

3. Obszary funkcjonalne w Zaktualizowanej strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku

Potrzeba przestrzennego adresowania celów strategii była jedną z głównych przesłanek aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku. Wynika to zarówno z obowiązku prawnego, jak i z nowych standardów planowania, zarówno na poziomie krajowym, jak i wspólnotowym. Wybrane cele strategiczne powiązane są z koniecznością wyznaczania obszarów funkcjonalnych w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

Ta relacja dwóch podstawowych dokumentów o charakterze planistycznym w regionie wzmacnia bezpośrednio powiązanie decyzji strategicznych i przestrzennych. Ścisłe przeniesienie celów Strategii na przestrzeń wymaga wielodyscyplinarnego zespołu specjalistów, który wypracowując podejście terytorialne Strategii, określa też ramy dla rozwoju przestrzennego Wielkopolski.

Terytorialne cele Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku	Cele operacyjne	Typy obszarów funkcjonalnych w Wielkopolsce (wg KPZK 2030)
Cel strategiczny 1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej regionu	1.1. Zwiększenie spójności sieci drogowej	<ul style="list-style-type: none"> • Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich
Cel strategiczny 2. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami	2.1. Wsparcie ochrony przyrody 2.2. Ochrona krajobrazu 2.8. Ochrona zasobów wodnych i wzrost bezpieczeństwa powodziowego 2.9. Poprawa przyrodniczych warunków dla rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> • Obszary cenne przyrodniczo • Obszary ochrony krajobrazów kulturowych • Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy • Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych • Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej
Cel strategiczny 4. Zwiększanie konkurencyjności metropolii poznańskiej i innych ośrodków wzrostu w województwie	4.1. Rozwój metropolii poznańskiej 4.2. Wzmocnienie biegunów wzrostu w subregionach	<ul style="list-style-type: none"> • Ośrodki wojewódzkie, w tym metropolitalne (obszary metropolitalne) • Ośrodki regionalne • Ośrodki subregionalne
Cel strategiczny 5. Zwiększenie spójności województwa	5.1. Wsparcie ośrodków lokalnych 5.2. Rozwój obszarów wiejskich 5.3. Aktywizacja obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych 5.4. Wsparcie terenów wymagających restrukturyzacji, odnowy i rewitalizacji 5.5. Zwiększenie dostępności do podstawowych usług publicznych 5.6. Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> • Obszary wiejskie uczestniczące w procesach rozwojowych • Obszary wiejskie wymagające wsparcia procesów rozwojowych • Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych • Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji • Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze • Obszary o najniższej dostępności do usług warunkujących możliwości rozwojowe • Obszary ochrony krajobrazów kulturowych
Cel strategiczny 6. Wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu	6.10. Poprawa warunków dla rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolnego	<ul style="list-style-type: none"> • Wiejskie obszary funkcjonalne

źródło: Zaktualizowana strategia województwa wielkopolskiego do 2020 roku, Załącznik do Uchwały NR XXIX/559/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 roku

Tak zdefiniowane cele Strategii i ich powiązanie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa (lub dokumentami wdrożeniowymi) jest warunkiem niezbędnym dla zapewnienia procesu terytorializacji zapisów Strategii. Pozwala to bowiem na wskazanie tych stref lub obszarów w Wielkopolsce, które ze względu na przyjęte kryteria delimitacji, stanowią obszary o wyższym priorytecie dla podejmowania działań.

4. Delimitacja obszarów funkcjonalnych

MIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE

Miejskie obszary funkcjonalne to układy osadnicze ciągłe przestrzennie, złożone z odrębnych administracyjnie jednostek. Obejmują zwarte obszary miast oraz powiązanych z nimi funkcjonalnie stref zurbanizowanych. Administracyjnie obszary te mogą obejmować zarówno gminy miejskie, wiejskie, jak i miejsko-wiejskie. Miejskie obszary funkcjonalne można podzielić na cztery podtypy: ośrodków wojewódzkich, w tym metropolitalnych, regionalnych, subregionalnych i lokalnych. Ta typologia odnosi się do funkcji ośrodków miejskich w systemie osadniczym kraju i została oparta głównie o ich wielkość⁴.

I. MIEJSKI OBSZAR FUNKCJONALNY OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO POZNAŃSKI OBSZAR METROPOLITALNY

Poznań ze względu na pełnioną rolę w systemie osadniczym kraju oraz znaczenie społeczno-gospodarcze w procesach rozwojowych zyskał status ośrodka metropolitalnego. Poznań jest głównym elementem struktury przestrzennej Wielkopolski, a wraz z powiązanym z nim funkcjonalnie otoczeniem tworzy Poznański Obszar Metropolitalny. Skupia on największą część potencjału rozwojowego województwa i stanowi potencjał konkurencyjny regionu. Rozwój tego obszaru wymaga specjalnych instrumentów wzmacniających komplementarność wzajemnych relacji i powiązań funkcjonalnych, jednocześnie wspomagających przepływy potencjałów rozwojowych pomiędzy stolicą regionu, a najważniejszymi ośrodkami subregionalnymi i obszarem całego województwa⁵. Zgodnie z ustaleniami KPZK delimitacja obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich (w tym obszarów metropolitalnych) powinna zostać przeprowadzona na poziomie wojewódzkim (w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa) przy zastosowaniu jednolitych kryteriów wypracowanych wspólnie przez stronę rządową i samorządową przy udziale partnerów społecznych i gospodarczych⁶. Ponieważ dotąd nie ustalono, w drodze rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego, jednolitych kryteriów delimitacji, Samorząd Województwa Wielkopolskiego opiera swoje decyzje o wykonaną w 2006 roku delimitację Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego.

Delimitacja Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego, przeprowadzona została w oparciu o założenia, które uznano za niezbędne z punktu widzenia planowania przestrzennego. Wyznaczając granice obszaru metropolitalnego założono, że:

- podstawową jednostkę terytorialną poddaną analizie była gmina, będącą najmniejszą jednostką statystyczną NTS 5,
- analizie poddane zostały wszystkie gminy z powiatu poznańskiego oraz wszystkie gminy z 10 powiatów otaczających go, w sumie 76 gmin. Założono, na podstawie wcześniejszych

⁴ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 roku.

⁵ Zaktualizowana Strategia Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku, Załącznik do Uchwały Nr XXIX/559/12, Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 roku

⁶ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 roku.

badan i opracowań, że obszar metropolitalny będzie się zawierał wewnątrz badanego obszaru 11 powiatów, a tym samym będzie możliwa pełna delimitacja typu „ex post”,

- granice obszaru metropolitalnego muszą być ciągłe i oparte o granice gmin.

W celu zdelimitowania obszaru spójnego terytorialnie przyjęto cztery zasady metodologiczne: bezpośredniego sąsiedztwa, ciągłości, zwartości i rozłączności. Był to warunek niezbędny dla ustalenia obszaru, który ze względu na specyficzne uwarunkowania prawne i metodologiczne, musi spełniać cechy obszaru objętego planem zagospodarowania przestrzennego.

Dla tak określonych warunków procedury delimitacyjnej przyjęto trzy podstawowe grupy kryteriów statystycznych i funkcjonalnych: społeczno – gospodarcze, dostępności komunikacyjnej i środowiska przyrodniczego. W sferze społecznej i gospodarczej przebadano: potencjał demograficzny oraz zachodzące procesy demograficzne, rynek pracy, poziom życia mieszkańców, aktywność gospodarczą gmin z uwzględnieniem kapitału zagranicznego, poziom obsługi biznesu oraz przekształcenia rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Dostępność komunikacyjną wyrażono izochroną dojazdu do centrum metropolii: 30` środkami komunikacji zbiorowej, 60 minut dojazdu środkami komunikacji indywidualnej i odniesiono względem odległości 10, 30 i 50 km od centrum metropolii. W przypadku kryterium środowiska przyrodniczego wykonano badanie przebiegu granic przyrodniczych struktur przestrzennych na podstawie układu zlewniowego, systemu przyrodniczego oraz fitokompleksów krajobrazowych oraz dokonano waloryzacji środowiskowej. Ze względu na zastosowanie mierników funkcjonalnych oraz subiektywną ocenę ich znaczenia dla obszaru metropolitalnego przyjęto, że sfera środowiska przyrodniczego stanowić będzie element uzupełniający procedury delimitacji. Badanie środowiska przyrodniczego miało na celu wskazanie terenów korzystnych dla rozwoju obszaru metropolitalnego przy zachowaniu ciągłości i jakości środowiska przyrodniczego.

Przeprowadzone badanie dla obszaru analiz, zarówno w ujęciu statycznym i dynamicznym, potwierdza istniejące trendy aktywnego rozwoju większości gmin podpoznańskich. Szczególnie widoczne jest to w przeanalizowanych sferach społecznej i gospodarczej. Zmiany w sferze społecznej w pierwszej kolejności informują o zachodzących procesach metropolizacji obszaru. Analiza migracji stałych wskazuje na występowanie silnego zjawiska suburbanizacji. Potwierdza to znaczny odpływ ludności Poznania przy jednoczesnym wysokim dodatnim saldzie migracji gmin otaczających miasto. Gminy sąsiadujące z Poznaniem, jako jedyne w obszarze analiz, wyróżniają się wysokim udziałem usług wyższego rzędu, a także znaczną liczbą spółek z udziałem kapitału zagranicznego i podmiotów gospodarki narodowej sektora prywatnego. Pozwala to na wniosek, że powiązania funkcjonalno-przestrzenne na poziomie lokalnym między metropolią a jej bezpośrednim zapleczem są silne i wieloaspektowe. Jednocześnie przeprowadzone analizy potwierdzają niejednorodność badanego obszaru. Trójwymiarowa interpolacja wartości badanych cech społeczno-gospodarczych pokazała dominację gmin powiatu poznańskiego - wartości badanych cech dla gmin powiatu poznańskiego są najwyższe w badanym obszarze. Zjawiskami charakterystycznymi dla analizowanego obszaru są: teren depresji cech charakterystycznych dla obszarów metropolitalnych, który okala powiat poznański oraz wyraźny wzrost badanych cech na obszarze miast powiatowych. Czytelna jest zatem koncentracja cech metropolitalnych w strefie centralnej i miastach powiatowych, przy równoczesnym ich deficycie w pozostałej części analizowanego obszaru.

Tak przygotowaną analizę poszerzono o estymację modelu matematycznego, przedstawiającego matematyczne ujęcie badanego zjawiska. Dla rozkładu zjawiska oszacowano funkcję trendu wykładniczego trzeciego stopnia, która opisuje rzeczywisty rozkład cech. Na tej

podstawie można przyjąć teoretyczne założenie, że granice Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego powinny kształtować się w odległości około 30 km od centrum Poznania, ponieważ w tym miejscu następuje wyraźne wypłaszczenie linii wykresu. Gminy położone poza punktem 30 km notują już zdecydowanie niższe wartości cech badanych. Postępując jednak dalej zauważyć można niewielki wzrost wartości w strefie 50 – 60 km od Poznania – to obszar występowania miast powiatowych, które jako silne jednostki miejskie powodują wzrost średnich wartości badanych cech. Podkreślić jednak trzeba, że poza tymi miastami, tereny wiejskie nie wykazują już wysokich wartości analizowanych cech.

Uzyskane wyniki badań delimitacyjnych pozwalają podzielić gminy na 4 zasadnicze grupy. Pierwsza to gminy położone najbliżej Poznania, o najwyższych badanych wskaźnikach. Druga grupa to gminy, które położone są w odległości 30 – 50 km, których rozkład jest stosunkowo skupiony, które charakteryzują się niskimi wartościami badanych wskaźników. Trzecia grupa to gminy miast powiatowych z wyraźnie wyższymi wartościami badanych cech niż otaczające je tereny gmin wiejskich. Ostatnia grupa to gminy położone najdalej od Poznania w badanym obszarze. Są to gminy o najniższych wartościach badanych cech.

Po przeanalizowaniu przyjętych kryteriów, zgodnie z przedstawionymi założeniami można przyjąć następujące przybliżenie delimitacyjne – do Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego zaliczone zostały jednostki osadnicze czterech poniższych grup:

- gminy powiatu poznańskiego. Są to gminy znajdujące się maksymalnie w odległości 25 km od centrum metropolii, o bardzo dobrej dostępności komunikacyjnej. Natężenie badanych cech społeczno-gospodarczych na tym obszarze jest bardzo silne. Koncentruje się tutaj aż 43% wartości analizowanych cech całego obszaru analiz;
- miasta powiatowe (Szamotuły, Oborniki, Wągrowiec, Gniezno, Września, Środa Wielkopolska, Śrem, Kościan, Grodzisk Wielkopolski, Nowy Tomyśl). Jednostki te ze względu na znaczny udział cech społeczno-gospodarczych i ze względu na ważne miejsce, jakie zajmują w hierarchii sieci osadniczej, stanowić będą zewnętrzny pierścień miast obszaru metropolitalnego. Miasta te wyróżniają się wysokimi wskaźnikami cech przebadanych w sferze gospodarczej, w szczególności dla sektora usług wyższego rzędu, gdzie wartości badanych cech znacznie przekraczają średnią dla powiatu poznańskiego, przyjętą jako odniesienie porównawcze. Niezwykle istotne są też relacje funkcjonalno - przestrzenne obserwowane w takich aspektach jak codzienne migracje czy dostępność komunikacyjna;
- gminy: Skoki i Czempiń wykazujące się umiarkowanym natężeniem cech metropolitalnych oraz dobrą dostępnością komunikacyjną. Gmina Skoki wyróżnia się dodatnim wysokim saldem migracji, a miasto cechują wysokie wskaźniki sfery gospodarczej. W gminie Czempiń głównie miasto wykazuje się znacznym natężeniem cech społeczno-gospodarczych. Bardzo dobra, wyrażana czasem dojazdu do metropolii, półgodzinna dostępność komunikacyjna, zarówno komunikacją indywidualną, jak i zbiorową kolejową, zadecydowała ostatecznie o włączeniu gminy do obszaru metropolitalnego. Obie gminy zostają włączone do obszaru metropolitalnego również ze względu na zasadę ciągłości przestrzennej;
- gminy: Duszniki, Kaźmierz, Rogoźno, Kiszkowo, Łubowo, Czarniejewo, Nekla, Dominowo, Zaniemyśl, Brodnica, Granowo, Opalenica zostały włączone do obszaru metropolitalnego ze względu na powiązania przyrodnicze i zasadę ciągłości przestrzennej. Ze względu na gospodarowanie wodami podziemnymi (granica Poznańskiego Dorzecza Warty stanowiła główne kryterium przyrodnicze) włączono do obszaru metropolitalnego gminy: Duszniki,

Kaźmierz, Łubowo, Zaniemyśl, Brodnica, Granowo. Pozostałe gminy zostają włączone do POM na zasadzie ciągłości przestrzennej. W tej grupie znajdują się również gminy wiejskie: Wągrowiec, Kościan i Gniezno, stanowiące dopełnienie przestrzenne gmin miejskich miast powiatowych włączonych do POM w grupie drugiej.

Przeprowadzona na podstawie przyjętych założeń i zasad delimitacja Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego ujęła kompleksowo zjawiska charakterystyczne dla obszarów metropolitalnych. W granicach obszaru metropolitalnego znalazły się w całości najważniejsze powiązania funkcjonalne i przestrzenne. Dzięki temu można było wdrożyć ujęcie systemowe, jako najlepszy rodzaj organizacji przestrzeni i potraktować obszar metropolitalny, jako terytorialny system społeczny (Chojnicki, 1999).

Dla miejskiego obszaru funkcjonalnego miasta wojewódzkiego – Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego przewiduje się w Strategii województwa podjęcie następujących działań⁷:

- wzmocnienie pozycji Poznania w sieci metropolii europejskich oraz rozwój współpracy w sieciach miast;
- zwiększenie powiązań komunikacyjnych stolicy regionu z otoczeniem, wraz z modernizacją poznańskiego węzła komunikacyjnego, w tym poprawa stanu komunikacji zbiorowej;
- wzmacnianie powiązań kooperacyjnych Poznania z otoczeniem regionalnym;
- wzmocnienie funkcji gospodarczych, usługowych i społecznych Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego;
- wzmocnienie regionalnej infrastruktury społecznej służącej całemu regionowi;
- wzmacnianie gospodarki opartej na wiedzy, z uwzględnieniem sektorów kreatywnych;
- rozwój poznańskiego ośrodka akademickiego i badawczego oraz wsparcie jego powiązania z gospodarką, jako źródła innowacji;
- rozwój funkcji konferencyjnych i kongresowych oraz sportowych o charakterze regionalnym, krajowym i międzynarodowym;
- rozwój lotniska Poznań-Ławica;
- rozbudowa i wzmocnienie pozycji Międzynarodowych Targów Poznańskich;
- aktywizacja i wzmocnienie pozarolniczych funkcji terenów wiejskich leżących w granicach Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego.

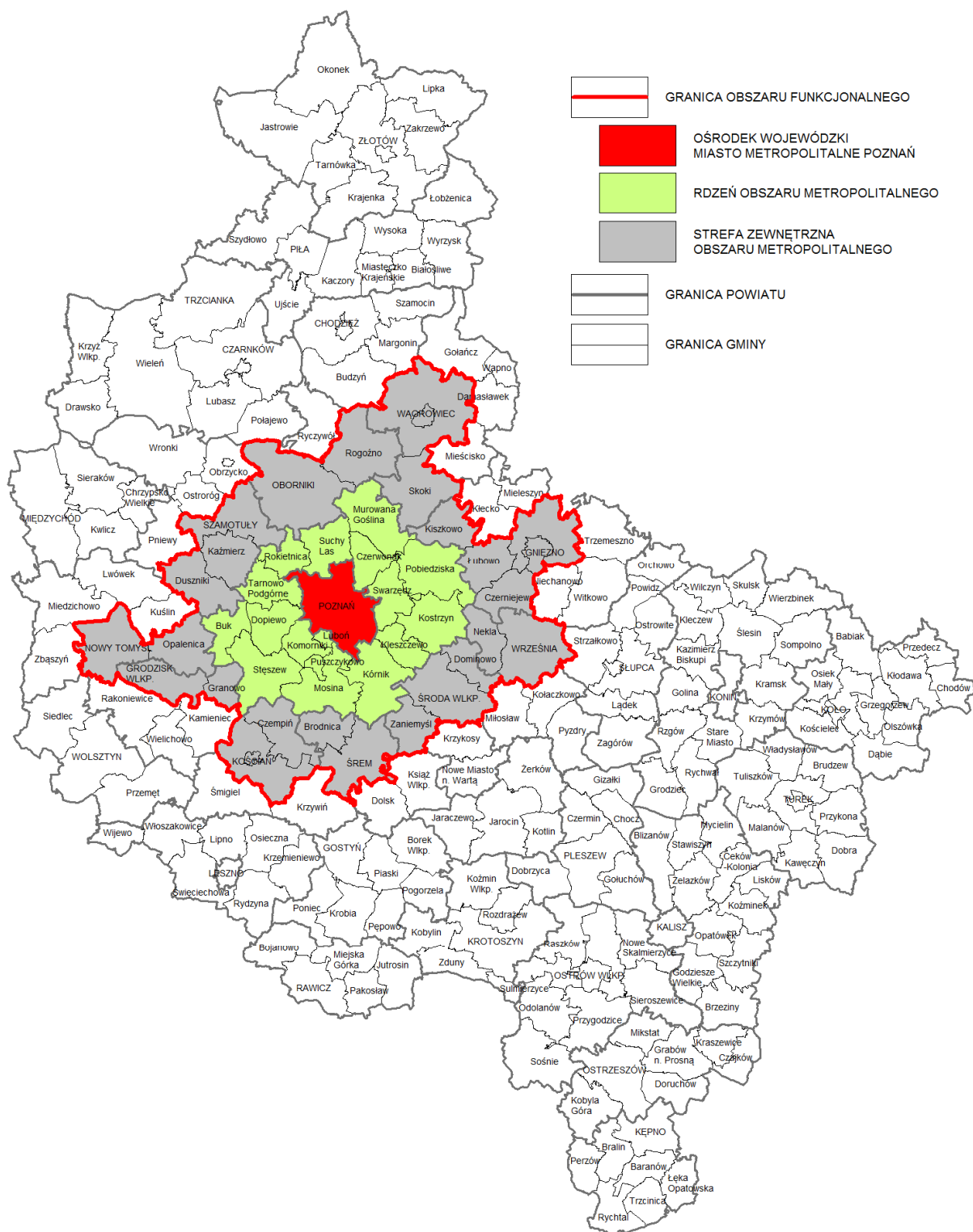
W perspektywie obowiązku realizowania na obszarze metropolitalnym polityki przestrzennej, oprócz wskazanych działań w Strategii województwa, niezbędne jest wyznaczenie zadań kluczowych. Będą one podnosiły rangę metropolitalną obszaru a ich koordynacja doprowadzi do zrównoważonego i dynamicznego rozwoju Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego. Poszczególnym zadaniom kluczowym przypisano priorytetowe inwestycje i działania zakładając, że określenie preferencji pozwoli na efektywne wdrożenie wytypowanych zadań.

⁷ Zaktualizowana Strategia Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku, Załącznik do Uchwały Nr XXIX/559/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 roku.

Lp.	ZADANIA KLUCZOWE	PRIORYTETOWE INWESTYCJE I DZIAŁANIA
1.	WSPIERANIE ROZWOJU FUNKCJI METROPOLITALNYCH	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa dostępności do usług wyższego rzędu – budowa metropolitalnej bazy ofert inwestycyjnych – wspieranie inicjatyw klastrowych oraz partnerstwa publiczno - prywatnego
2.	REALIZACJA ZINTEGROWANEGO SYSTEMU TRANSPORTU ZBIOROWEGO	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój Kolei Metropolitalnej – realizacja zintegrowanego centrum komunikacyjnego w Poznaniu – realizacja punktów przesiadkowych I i II stopnia
3.	KSZTAŁTOWANIE SPÓJNEGO SYSTEMU PRZYRODNICZEGO	<ul style="list-style-type: none"> – nowelizacja aktów prawnych powołujących formy ochrony przyrody na poziomie regionalnym i lokalnym – opracowanie planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów podlegających ochronie prawnej – obejmowanie formami ochrony przyrody kolejnych obszarów istotnych dla systemu przyrodniczego – tworzenie aktów prawa miejscowego ograniczających antropopresję na tereny pełniące funkcje przyrodnicze
4.	PRZECIWDZIAŁANIE PROCESOM ROZPROSZENIA ZABUDOWY	<ul style="list-style-type: none"> – reurbanizacja i rewitalizacja istniejącego zainwestowania jednostek osadniczych – rozwój zabudowy na terenach wyposażonych w infrastrukturę techniczną – skoordynowanie polityk przestrzennych gmin z rozwojem komunikacji zbiorowej, a zwłaszcza systemem kolei metropolitalnej
5.	REALIZACJA SIECI KOMUNIKACYJNEJ PIERWSZEGO STOPNIA	<ul style="list-style-type: none"> – realizacja dróg ekspresowych – domknięcie I i III ramy komunikacyjnej Poznania – realizacja Zewnętrznego Pierścienia Drogowego Bliskiego Zasięgu – modernizacja linii kolejowych – rewitalizacja drogi wodnej Warta
6.	REWITALIZACJA CENTRUM POZNANIA I GNIEZNA	<ul style="list-style-type: none"> – sporządzanie i wdrażanie lokalnych programów rewitalizacji uwzględniających działania w sferze technicznej, społecznej i gospodarczej
7.	ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA ENERGETYCZNEGO	<ul style="list-style-type: none"> – rozbudowa i modernizacja systemu elektroenergetycznego najwyższych i wysokich napięć oraz systemu gazociągów wysokiego ciśnienia
8.	RACJONALNE KORZYSTANIE Z ZASOBÓW WODY	<ul style="list-style-type: none"> – ochrona istniejących i projektowanych ujęć wody – rozbudowa komunalnej infrastruktury kanalizacyjnej – zwiększanie naturalnej i antropogenicznej retencji wody
9.	POŁĄCZENIE POZNAŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO Z KRAJOWYM I EUROPEJSKIM SYSTEMEM KOLEI DUŻYCH PRĘDKOŚCI	<ul style="list-style-type: none"> – budowa linii kolejowej dużych prędkości relacji Warszawa – Łódź – Kalisz/Ostrów Wlkp. – Poznań – Berlin – modernizacja linii kolejowej nr 351 Poznań – Szczecin – włączenie systemu KDP do Zintegrowanego Centrum Komunikacyjnego w Poznaniu
10.	ROZWÓJ PASMA KULTUROWEGO SZLAKU PIASTOWSKIEGO	<ul style="list-style-type: none"> – powoływanie parków kulturowych – sporządzanie MPZP dla parków kulturowych – przygotowanie markowego produktu turystycznego
11.	WDROŻENIE IDEI ZIELONYCH PIERŚCIENI	<ul style="list-style-type: none"> – tworzenie aktów prawa miejscowego wdrażających idee zielonych pierścieni – tworzenie podstaw administracyjnych dla współzarządzania i promowania idei zielonych pierścieni
12.	INTEGRACJA NOWOCZESNYCH FORM GOSPODAROWANIA ODPADAMI	<ul style="list-style-type: none"> – wdrożenie spójnego systemu segregacji i przekształcania odpadów – budowa instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów
13.	INTEGRACJA INFRASTRUKTURY SŁUŻB RATOWNICZYCH I BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO	<ul style="list-style-type: none"> – rozbudowa i integracja systemów łączności oraz monitoringu wizyjnego – rozbudowa i integracja systemów powszechnego ostrzegania i alarmowania – budowa systemu monitoringu transportu ładunków niebezpiecznych i pojazdów wielkogabarytowych oraz emisji szkodliwych substancji do powietrza – rozbudowa i modernizacja systemu prognozowania i ostrzegania przed powodzią

TYP OBSZARU: MIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE

**KATEGORIA: OBSZAR FUNKCJONALNY OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO
POZNAŃSKI OBSZAR METROPOLITALNY**

WIELKOPOLSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W POZNANIU 2013 r.

II. MIEJSKI OBSZAR FUNKCJONALNY OŚRODKÓW REGIONALNYCH AGLOMERACJA KALISKO – OSTROWSKA

Miasta o znaczeniu regionalnym w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju zostały wyróżnione ze względu na ich znaczenie dla sieci osadniczej kraju. Są to miasta pełniące ważne role administracyjne, gospodarcze i społeczne, koncentrujące niektóre funkcje metropolitalne, ale o skali oddziaływania znacznie mniejszej (przeważnie regionalnej) niż ośrodki metropolitalne czy pozostałe wojewódzkie. Odgrywają one podstawową rolę w życiu gospodarczym, społecznym i administracyjnym poszczególnych regionów, a niektóre z nich, dzięki specjalizacji, oddziałują bezpośrednio na rozwój kraju⁸.

Obszary funkcjonalne miast o znaczeniu regionalnym charakteryzują te same procesy i zjawiska, które obserwowane są wokół ośrodków metropolitalnych, jednak ich siła i dynamika jest niższa. Wyznaczenie obszarów funkcjonalnych ośrodków regionalnych oraz określenie dla nich szczegółowej polityki rozwoju służyć będzie zwiększeniu potencjału gospodarczego, wzmocnieniu funkcji o znaczeniu ponadlokalnym oraz budowie właściwych powiązań funkcjonalnych i przestrzennych z obszarami bezpośrednio przyległymi do tych miast.

Kalisz i Ostrów Wielkopolski – miasta o znaczeniu regionalnym, dzięki dobrej lokalizacji i powiązaniom komunikacyjnym będą oddziaływać na gminy położone wokół nich. Ich rozwój poprzez proces dyfuzji potencjału miast musi zachować spójny i policentryczny charakter, zwiększać przestrzenną i funkcjonalną równowagę systemu osadniczego, przeciwdziałać powstawaniu obszarów pustki osadniczej. Suburbanizacja osadnicza i funkcjonalna będzie odgrywać główną rolę czynnika wpływającego na dalszy rozwój tego obszaru. Obszar funkcjonalny Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej będzie platformą dla rozwijania współpracy samorządów na wielu płaszczyznach, decydujących o jakości i poziomie życia jej mieszkańców.

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego rozwinięto koncepcję Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej i zdelimitowano optymalny obszar dla realizacji badań, określania planów i strategii oraz wdrażania wspólnych inicjatyw i programów. Obszar ten obejmuje 15 gmin:

- 2 gminy miejskie – miasta Kalisz i Ostrów Wielkopolski,
- 3 gminy miejsko-wiejskie – gminy: Odolanów, Raszków i Nowe Skalmierzyce,
- 10 gmin wiejskich – gminy: Przygodzice, Sieroszewice, Brzeziny, Godziesze Wielkie, Opatówek, Ceków-Kolonia, Żelazków, Blizanów, Gołuchów i Ostrów Wielkopolski.

W celu weryfikacji granicy obszaru funkcjonalnego Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej, wskazanej w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa posłużono się następującymi kryteriami oceny powiązań społecznych i gospodarczych między miastami centralnymi a otaczającymi je obszarami:

a) kryteria społeczne:

- dynamika zmian liczby ludności w latach 2000 - 2012,
- dynamika zmian udziału pracujących w sektorach pozarolniczych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2003 - 2011,
- dynamika zmian udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2003 - 2012,

⁸ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 roku.

- dynamika zmiany liczby mieszkań na 1000 mieszkańców w latach 2000-2010,
- udział dojeżdżających do pracy do ośrodków regionalnych w roku 2006,

b) kryteria gospodarcze:

- dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie Regon na 10 tys. mieszkańców w latach 2009-2012,
- dynamika zmian udziału podmiotów wybranych branż usługowych wyższego rzędu w ogólnej liczbie podmiotów w latach 2009-2012,
- dynamika zmian powierzchni terenów zurbanizowanych w latach 2006-2012,

c) kryteria dostępności komunikacyjnej:

- dostępność czasowa do ośrodków regionalnych,
- liczba połączeń komunikacją zbiorową do ośrodków regionalnych.

d) kryteria funkcjonalne - uzupełniające, w tym obsługa komunalna miast Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego oraz gmin z pierwszego i drugiego pierścienia otaczającego ośrodki regionalne.

Dla potrzeb wyznaczania granic obszarów funkcjonalnych miast regionalnych przyjęto następujące zasady i założenia:

- podstawową jednostką delimitacyjną jest gmina, jednostka podziału administracyjnego najniższego szczebla;
- obszar funkcjonalny jest regionem spójnym terytorialnie,
- za wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego uznaje się wszystkie gminy bezpośrednio sąsiadujące z miastem regionalnym, niezależnie od tego czy spełniły określone kryteria delimitacji (zasada bezpośredniego sąsiedztwa),
- za wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego uznaje się tylko te gminy, które sąsiadują z ośrodkiem regionalnym bezpośrednio lub przez inne gminy wyznaczone w wyniku przyjętych kryteriów (zasada ciągłości),
- za wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego uznaje się te gminy, które nie spełniają kryteriów, ale sąsiadują wyłącznie z gminami spełniającymi założone kryteria (zasada zwartości),
- analizie poddano wszystkie gminy z powiatów otaczających miasto regionalne, z których co najmniej jedna gmina znajduje się w pierwszym lub drugim pierścieniu jednostek otaczających miasto.

Wynikiem przeprowadzonych analiz jest potwierdzenie występowania złożonych i trwałych procesów aglomeracyjnych wokół Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego. Spełnienie co najmniej 5 z 10 kryteriów zakwalifikowało 11 gmin otaczających miasta centralne Aglomeracji. Gmina Ceków Kolonia, jako jedyna, włączona została na podstawie dodatkowego kryterium funkcjonalnego, a gmina Gołuchów na podstawie zasady bezpośredniego sąsiedztwa.

Ze względu na utrwaloną formę współpracy samorządów lokalnych, skupionych wokół miast Kalisza i Ostrowa Wlkp., której forma oraz zasady zostały umocowane w przyjętym porozumieniu, dodatkowym kryterium, istotnym z punktu widzenia wpierania rozwoju tej części regionu, są granice współpracy terytorialnej. Wynika z tego, że obszar funkcjonalny miast regionalnych nie może być mniejszy niż granice zawartego porozumienia.

Ten miejski dwubiegunowy obszar funkcjonalny uzupełnia Poznań w obsłudze południowej części regionu w zakresie funkcji wyższego rzędu, m.in. z dziedzin nauki i szkolnictwa wyższego,

ochrony zdrowia, kultury, biznesu czy handlu, których oddziaływanie wykracza poza granice województwa. Potencjał społeczno-gospodarczy tego obszaru oraz zewnętrzne powiązania, wynikające z położenia pomiędzy trzema ośrodkami metropolitalnymi (Poznaniem, Wrocławiem i Łodzią), stwarzają szerokie możliwości rozwoju i odgrywają zasadniczą rolę w równoważeniu dysproporcji pomiędzy obszarem peryferyjnym województwa a Poznańskim Obszarem Metropolitalnym.

Obszar funkcjonalny miast regionalnych spełnia również funkcję głównego węzła transportowego południowej Wielkopolski. Głównymi elementami sieci drogowej tego obszaru są: drogi krajowe nr 11, 12, 25 i 36, drogi wojewódzkie oraz planowana w nowym przebiegu droga ekspresowa S11. Układ dróg kolejowych oraz planowany przebieg kolei dużych prędkości uzasadnia konieczność tworzenia obszaru funkcjonalnego Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego. Rozbudowana sieć komunikacyjna ma wpływ na dostępność miejskiego obszaru funkcjonalnego, co przekłada się na jego możliwości rozwojowe i powiązania z siecią miast metropolitalnych.

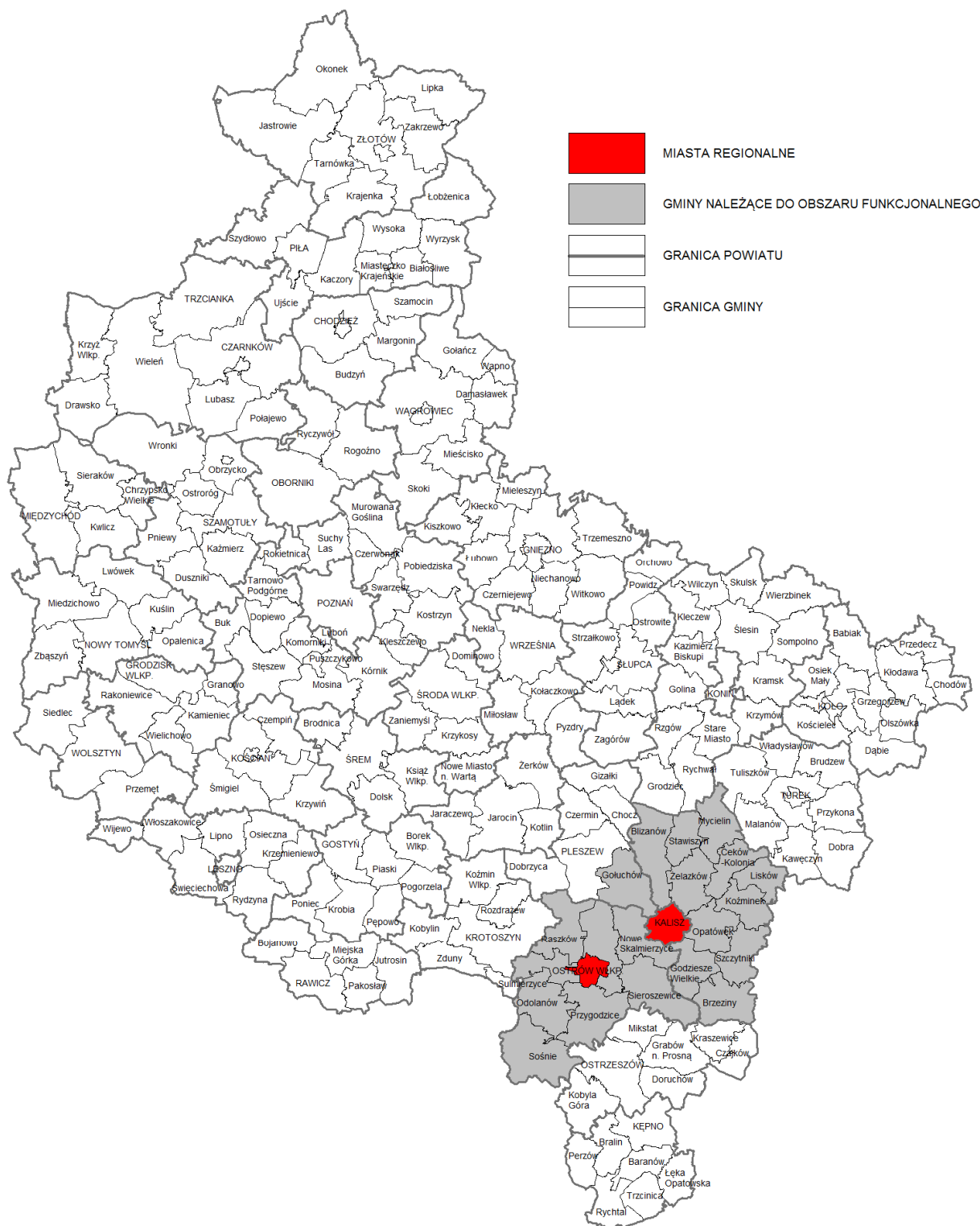
Umocnienie pozycji Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej, jako struktury uzupełniającej w układzie osadniczym kraju, poprzez uwzględnienie jej potencjału ludnościowego, gospodarczego i komunikacyjnego na styku województw: dolnośląskiego, łódzkiego, opolskiego i wielkopolskiego, wymagać będzie (zgodnie z celami Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego⁹) szeregu działań interwencyjnych, wśród których wyróżnia się działania w zakresie:

- poprawy stanu infrastruktury komunalnej i komunikacyjnej,
- poprawy połączeń komunikacyjnych ze stolicą regionu oraz w układzie ponadregionalnym,
- rozwoju usług kulturalnych i społecznych, szczególnie w zakresie specjalistycznej opieki zdrowotnej,
- rozwoju funkcji badawczych i edukacyjnych, szczególnie w powiązaniu z lokalnym rynkiem pracy i gospodarką,
- rozwoju instytucji otoczenia biznesu i wsparcie kooperacji w gospodarce.

⁹ Zaktualizowana Strategia Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku, Załącznik do Uchwały Nr XXIX/559/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 roku.

TYP OBSZARU: MIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE

**KATEGORIA: OBSZAR FUNKCJONALNY OŚRODKÓW REGIONALNYCH
AGLOMERACJA KALISKO-OSTROWSKA**

III. MIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE OŚRODKÓW SUBREGIONALNYCH KONIN – LESZNO – PIŁA – GNIEZNO

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju w grupie miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF) wyróżnia obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych. Wg klasyfikacji KPZK miasta subregionalne, dla których wyznacza się obszary funkcjonalne, to miasta o liczbie ludności pomiędzy 50 tys. a 100 tys. mieszkańców, pełniące ważne funkcje gospodarcze i społeczne. W przypadku Wielkopolski, ze względu na historię podziałów administracyjnych, w większości są to były ośrodki wojewódzkie: Konin, Leszno, Piła. Grupę tę uzupełnia Gniezno, które jako jedyne miasto nie jest ośrodkiem wojewódzkim, a zostało zakwalifikowane ze względu na potencjał społeczny i gospodarczy, a także uwarunkowania historyczne.

Miasta subregionalne wraz z obszarami funkcjonalnymi pełnią bardzo istotną rolę. Z jednej strony wspomagają proces dyfuzji rozwoju ośrodka metropolitalnego, z drugiej stanowią i będą stanowiły bieguny wzrostu dla poszczególnych części Wielkopolski¹⁰. Zgodnie z zapisami Strategii województwa miasta subregionalne wymagają wsparcia szczególnie w zakresie:

- zwiększenia dostępności do stolicy regionu,
- powiązań infrastrukturalnych,
- powiązań gospodarczych i społecznych,
- rozwiązywania problemów rozwojowych zarówno w sferze społecznej, jak i gospodarczej.

Dla delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych przyjęto metodę, która pozwala na harmonizację i porównywalność wyników. Dla wszystkich miast subregionalnych zastosowano takie same zasady i wskaźniki delimitacji. Mimo że miasta te różnią się strukturą wewnętrzną to wykazują wiele cech wspólnych, takich jak wielkość ośrodka, status administracyjny. Pozwala to założyć, że miasta te będą podobnie oddziaływać na swoje otoczenie. Uznano, że miejski obszar funkcjonalny powinien być spójny przestrzennie, musi charakteryzować się istnieniem silnych powiązań funkcjonalnych oraz zaawansowanymi procesami urbanizacyjnymi.

Dla potrzeb wyznaczania granic obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych przyjęto następujące zasady i założenia:

- podstawową jednostką delimitacyjną jest gmina, jednostka podziału administracyjnego najniższego szczebla;
- obszar funkcjonalny jest regionem spójnym terytorialnie,
- za wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego uznaje się wszystkie gminy bezpośrednio sąsiadujące z miastem subregionalnym, niezależnie od tego czy spełniły określone kryteria delimitacji (zasada bezpośredniego sąsiedztwa),
- za wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego uznaje się tylko te gminy, które sąsiadują z ośrodkiem subregionalnym bezpośrednio lub przez inne gminy wyznaczone w wyniku przyjętych kryteriów (zasada ciągłości),
- za wchodzące w skład obszaru funkcjonalnego uznaje się te gminy, które nie spełniają kryteriów, ale sąsiadują wyłącznie z gminami spełniającymi założone kryteria (zasada zwartości),

¹⁰ Zaktualizowana Strategia Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku, Załącznik do Uchwały Nr XXIX/559/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 roku.

- każda gmina może wchodzić w skład tylko jednego typu obszaru funkcjonalnego miast subregionalnych; w przypadku nakładania się stref wpływu decyduje odległość gminy do centrum ośrodka subregionalnego (zasada rozłączności),
- analizie poddano wszystkie gminy z powiatów otaczających miasto subregionalne, z których co najmniej jedna gmina znajduje się w pierwszym lub drugim pierścieniu jednostek otaczających miasto.

Jako optymalne i dostępne wskaźniki, za pomocą których opisać można dynamikę charakterystycznych zjawisk dla obszarów podmiejskich miast typu subregionalnego uznano:

- udział dojeżdżających do pracy do miast subregionalnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym,
- dostępność czasowa do miast subregionalnych,
- liczbę połączeń komunikacją zbiorową,
- zmianę liczby ludności 2000-2012,
- zmianę powierzchni terenów zurbanizowanych 2006-2011.

Powiązania funkcjonalne badanych jednostek terytorialnych z miastami subregionalnymi obrazują dojazdy do pracy. Są one jednym z istotniejszych kryteriów delimitacji przestrzeni. Migracje wahadłowe polegające na codziennym przemieszczaniu się ludności do i z pracy stanowią element bilansu siły roboczej w ujęciu terytorialnym¹¹. Informują nas o sile powiązań z miastem subregionalnym w zakresie rynku pracy, a pośrednio o rozwoju infrastruktury gospodarczej, w tym komunikacyjnej. Przyjęty wskaźnik statystyczny, liczba osób dojeżdżających odniesiona do liczby osób w wieku produkcyjnym, dobrze ilustruje powiązania badanych gmin z miastami subregionalnymi. Osoby w wieku produkcyjnym stanowią bowiem potencjalną grupę ludności przemieszczającą się w związku z zatrudnieniem.

Przy określaniu zasięgu powiązań komunikacyjnych miast z otaczającym obszarem, w metodach delimitacyjnych najczęściej stosuje się kryterium dostępności czasowej wybranych jednostek osadniczych oraz kryterium liczby połączeń komunikacyjnych w ciągu doby.

Sprawność i szybkość pokonywania przestrzeni, mierzona czasem dojazdu różnymi środkami transportu, jest obecnie jednym z najistotniejszych czynników rozwoju. Obszary o słabej dostępności czasowej w relacjach komunikacyjnych są bardziej ograniczone w zakresie dostępu do usług podstawowych, usług wyższego rzędu, które koncentrują się głównie w większych ośrodkach miejskich. W przedmiotowej delimitacji założono, że czas dojazdu do miasta subregionalnego, transportem indywidualnym nie może przekraczać 40 minut. Uznano, że czas ten jest optymalny dla codziennych migracji ludności do pracy, szkoły i usług. Ponadto w obszarze wyznaczonym izochroną 40 minut zamieszkuje ponad 2/3 ludności całego obszaru analiz z wyłączeniem miast subregionalnych.

Do podstawowych informacji o powiązaniach funkcjonalnych ośrodków miejskich i otaczających je obszarów należy liczba połączeń komunikacyjnych komunikacji zbiorowej w ciągu doby, na podstawie której można pośrednio ocenić zapotrzebowanie na transport w najbliższym otoczeniu miast. Przyjęto, że do miejskiego obszaru funkcjonalnego powinno zaliczyć się jednostki wykazujące najwyższą liczbę połączeń do miasta subregionalnego.

¹¹ *Dojazdy do pracy w 2010 roku na podstawie BAEL*, Główny Urząd Statystyczny, Materiał na konferencję prasową w dniu 22 grudnia 2011 r.

Zastosowany w analizie kolejny miernik, zmiany liczby ludności w latach 2000-2012¹² w ujęciu dynamicznym charakteryzuje zachodzące procesy aglomeracyjne. Badanie wzrostu liczby ludności na analizowanym obszarze jest wskaźnikiem informującym o rozwoju poszczególnych jednostek osadniczych i oddaje całokształt procesów rozwoju społeczno-gospodarczego. Ponadto wzrost liczby ludności w najbliższym sąsiedztwie dużych miast jest charakterystyczny dla zachodzącego procesu suburbanizacji, który wyróżnia miejskie obszary funkcjonalne. W procesie delimitacji poszukiwany jest obszar funkcjonalny, który będzie regionem o wysokich wartościach badanych cech. W związku z powyższym odniesiono wskaźnik do średniej wartości dla powiatu otaczającego miasto subregionalne z wyłączeniem tych miast.

W celu wyodrębnienia terenów, które pod względem zagospodarowania przestrzeni wyróżniają się wysokim poziomem zurbanizowania, przeanalizowano zmiany gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w latach 2006-2011¹³. Wskaźnik ten odzwierciedla proces wykształcania się i rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych wykazując zmiany w sposobie zagospodarowania terenów otaczających miasta subregionalne. Podobnie jak przy badaniu zmiany liczby ludności, odniesiono wskaźnik do średniej wartości dla powiatu otaczającego miasto subregionalne z wyłączeniem tego miasta.

Dla delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych przyjęto metodę spełnienia większości liczby kryteriów, tzn. co najmniej 3 z 5.

Zakłada się, że miejskie obszary funkcjonalne miast subregionalnych to strefa oddziaływania miasta subregionalnego, ale także taki zbiór lokalnych jednostek terytorialnych, który wyróżnia się z otoczenia i jednocześnie upodabnia pod pewnymi względami do ośrodka subregionalnego. W związku z powyższym, oraz ze względu na kryteria wyznaczania ośrodków lokalnych, przyjęto dodatkowe założenie w metodzie: w obszarach funkcjonalnych miast subregionalnych nie mogą uczestniczyć gminy miejskie i gminy miejsko-wiejskie miast powiatowych.

Wyniki delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych przedstawiono w poniższej tabeli:

Lp.	Nazwa obszaru funkcjonalnego (OF)	Gminy zakwalifikowane do OF	Kryteria i zasady decydujące o włączeniu gminy do OF
1	Miejski obszar funkcjonalny Gniezna	Czarniejewo	wysoki udział dojeżdżających do pracy do Gniezna, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Gniezno (gmina wiejska)	ludności powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Gniezna, dostępność czasowa poniżej 40 minut.
		Kłecko	wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Gniezna, dostępność czasowa poniżej 40 minut.
		Łubowo	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Niechanowo	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Gniezna, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.

¹² Stan ludności i ruch naturalny. Ludność wg miejsca zameldowania/zamieszkania i płci, Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

¹³ Grunty zabudowane i zurbanizowane: tereny mieszkaniowe, tereny przemysłowe, inne tereny zabudowane, zurbanizowane tereny niezabudowane, tereny rekreacyjno – wypoczynkowe, Ewidencja gruntów i budynków, Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Warszawa, 2011 r.

		Witkowo	wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
2	Miejski obszar funkcjonalny Konina	Golina	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Konina, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Kazimierz Biskupi	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Konina, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Kramsk	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Konina, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Krzymów	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Konina, dostępność czasowa poniżej 40 minut.
		Rzgów	wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Konina, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Stare Miasto	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Konina, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Ślesin	Wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Konina, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
3	Miejski obszar funkcjonalny Leszna	Lipno	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Leszna, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Osieczna	wysoki udział dojeżdżających do pracy do Leszna, dostępność czasowa poniżej 40 minut, zastosowano zasadę bliskiego sąsiedztwa.
		Rydzyna	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Święciechowa	wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Leszna, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.

4	Miejski obszar funkcjonalny Piły	Kaczory	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Krajenka	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Piły, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Szydłowo	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Trzcianka	wzrost liczby ludności powyżej założonej średniej, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Ujście	wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Piły, dostępność czasowa poniżej 40 minut, liczba połączeń komunikacją zbiorową powyżej założonej średniej.
		Wysoka	wzrost terenów zurbanizowanych powyżej założonej średniej, wysoki udział dojeżdżających do pracy do Piły, dostępność czasowa poniżej 40 minut.

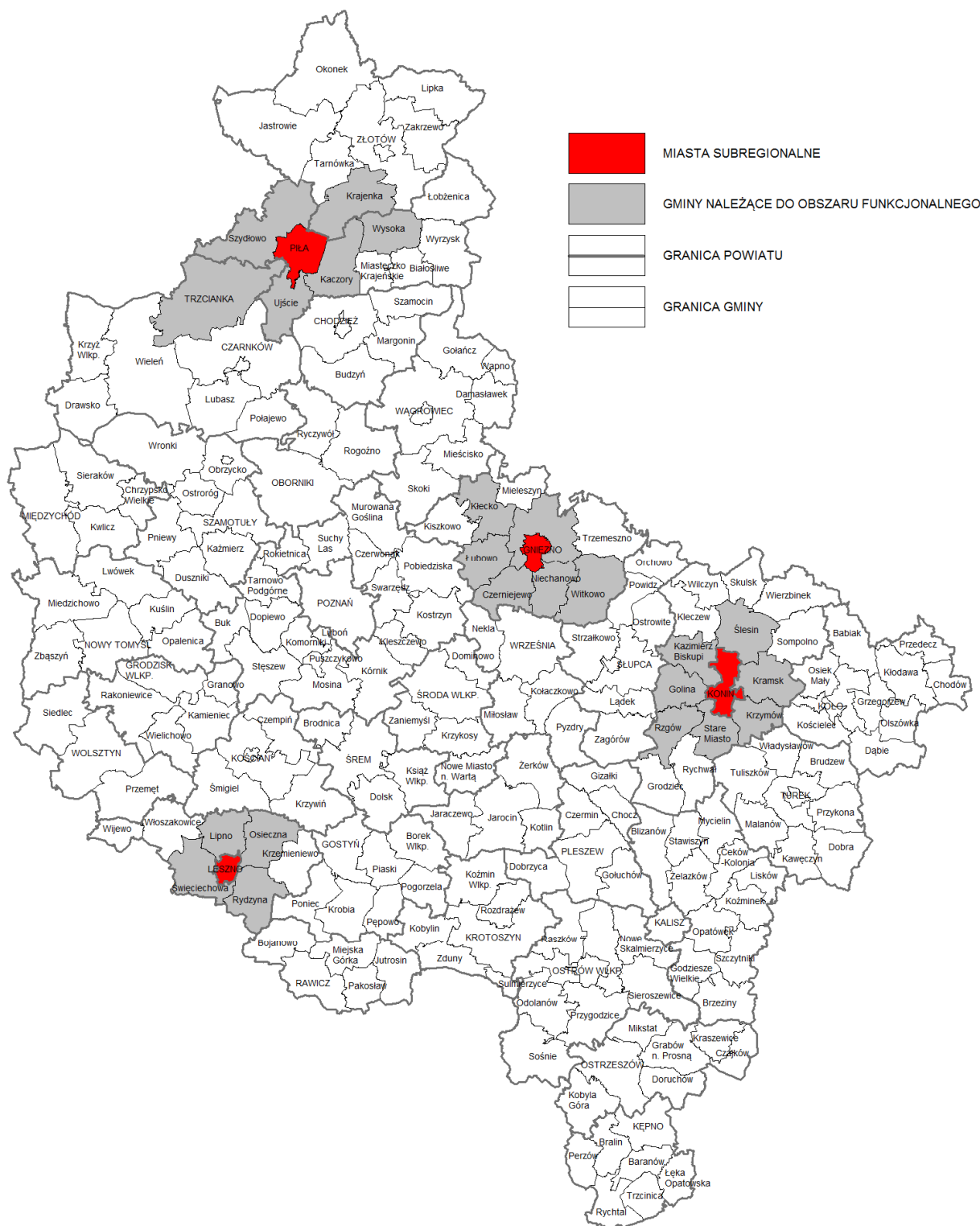
Dla wyznaczonych miejskich obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych przewiduje się w Strategii województwa podjęcie następujących działań¹⁴:

- poprawa stanu infrastruktury komunalnej i komunikacyjnej,
- poprawa połączeń komunikacyjnych ze stolicą regionu oraz funkcjonalnych z ośrodkiem regionalnym i ośrodkami subregionalnymi,
- rozwój usług kulturalnych i społecznych, szczególnie w zakresie specjalistycznej opieki zdrowotnej,
- rozwój funkcji badawczych i edukacyjnych, szczególnie w powiązaniu z lokalnym rynkiem pracy i gospodarką,
- rozwój instytucji otoczenia biznesu i wsparcie kooperacji w gospodarce.

¹⁴ Zaktualizowana Strategia Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku, Załącznik do Uchwały Nr XXIX/559/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 roku.

TYP OBSZARU: MIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE

KATEGORIA: OBSZARY FUNKCJONALNE OŚRODKÓW SUBREGIONALNYCH

WIELKOPOLSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W POZNANIU 2013 r.

IV. MIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE OŚRODKÓW LOKALNYCH

W krajowej sieci jednostek osadniczych źródłami czynników wzrostu, oprócz miast o znaczeniu regionalnym i subregionalnym, są ośrodki lokalne. Pełnią one rolę uzupełniającą w stosunku do ośrodków subregionalnych. Oferują usługi publiczne podstawowe i ponadlokalne, w szczególności w zakresie edukacji, kultury, transportu publicznego, usług teleinformatycznych oraz administracyjnych. Ośrodki te mają szczególne znaczenie dla obszarów wiejskich przede wszystkim, jako miejsca koncentracji i tworzenia funkcji pozarolniczych, aktywizujących te tereny oraz stanowią dla nich główny rynek pracy.

Ośrodki lokalne składające się na obszar funkcjonalny zostały wyznaczone w oparciu o dwa kryteria. Pierwszym z nich jest kryterium ludnościowe, zaliczające do ośrodków lokalnych miasta poniżej 50 tys. mieszkańców. Natomiast drugim jest kryterium administracyjne, kwalifikujące ośrodki miejskie będące siedzibą powiatu, jako posiadające większe zdolności dyfuzji rozwoju gospodarczego, niż pozostałe jednostki miejskie stanowiące jedynie zaplecze rozwoju obszarów wiejskich. Zaproponowane kryteria wpisują się w ustalenia KPZK dla Miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków lokalnych. Dokument ten wskazał, jako obszar funkcjonalny granice administracyjne miast poniżej 50 tys. mieszkańców, z podkreśleniem szczególnej roli pełnionej przez miasta powiatowe. Ustalenia zawarte w Strategii rozwoju województwa, dla celu operacyjnego 5.1. Wsparcie ośrodków lokalnych, także pozostają spójne z przyjętymi założeniami.

Wyjątek w przyjętej kwalifikacji stanowi uwzględnienie Trzcianki znajdującej się w granicach powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego. Jest to decyzja uwarunkowana poprzednim podziałem administracyjnym kraju, w którym miasta Trzcianka i Czarnków były siedzibami dwóch niezależnych powiatów, a także pełnionymi przez miasto funkcjami administracyjnymi. Do dnia dzisiejszego miasto Trzcianka stanowi ważny ośrodek miejski w powiecie, świadcząc usługi w zakresie zadań szczebla powiatowego. Posiada na swoim terenie delegatury starostwa powiatowego oraz jest siedzibą sądu rejonowego. Ponadto jest to miasto o największej liczbie ludności w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim, co stanowi unikalny przypadek w Wielkopolsce, gdy siedziba powiatu nie znajduje się w jednostce osadniczej o największym potencjale ludnościowym. Powyższe przesłanki zadecydowały o uwzględnieniu miasta Trzcianki w obszarze funkcjonalnym miast lokalnych.

Zgodnie ze Strategią województwa „Kluczem do rozwoju tych ośrodków powinna być lokalna infrastruktura transportowa oraz otoczenia biznesu, usługi, a także wszystkie inne inwestycje, które znacząco wpływają na długofalowy wzrost gospodarczy i zatrudnienie oraz podnoszą zdolność do generowania dochodów. Ośrodki lokalne, dla pełnienia prawidłowej roli w procesach rozwoju regionalnego i restrukturyzacji obszarów otaczających, wymagają rewitalizacji oraz wzmocnienia powiązań z ich zapleczem wiejskim. Dlatego podstawowe znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego ma ułatwienie dostępu do usług świadczonych przez te jednostki.”

Dla wyznaczonych ośrodków lokalnych wskazane są następujące działania:

- poprawa dostępności komunikacyjnej do większych ośrodków;
- poprawa dostępności do usług podstawowych i ponadlokalnych;
- aktywizacja środowisk na rzecz rozwoju lokalnego;
- wsparcie lokalnej gospodarki;
- wsparcie rozwoju zaplecza usługowego dla rolnictwa.

WIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE

Wiejskie obszary funkcjonalne to kategoria obszarów, gdzie poprzez analizę podobieństw relacji terenów wiejskich wobec miast regionu, wskazuje się dwa typy terytoriów. Obszary uczestniczące w procesach rozwojowych oraz obszary wymagające wsparcia procesów rozwojowych to dwa skrajne typy obszarów wiejskich. Różnią je powiązania z biegunami wzrostu i czynnikami wzmacniającymi rozwój. Ich położenie geograficzne w większości przypadków definiuje możliwości samodzielnego rozwoju. Istotą wskazania obszarów interwencji jest zróżnicowanie typów i zakresów wsparcia z poziomu regionu, adekwatnie do różniących je problemów i deficytów.

V. WIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE UCZESTNICZĄCE W PROCESACH ROZWOJOWYCH

Według zapisów KPZK obszary wiejskie uczestniczące w procesach rozwojowych kraju biorą udział w postępującej integracji funkcjonalnej z najważniejszymi ośrodkami miejskimi. Za najważniejsze ośrodki miejskie w województwie wielkopolskim uznano stolicę województwa, a zarazem miasto metropolitalne – Poznań, miasta o znaczeniu regionalnym Kalisz i Ostrów Wielkopolski oraz miasta subregionalne Leszno, Piła, Konin oraz Gniezno. Ponieważ impulsy rozwojowe generowane przez bieguny wzrostu w województwie absorbowane są w pierwszej kolejności przez obszary znajdujące się w najbliższym sąsiedztwie tych miast, przyjęto następujące kryteria delimitacji wiejskich obszarów funkcjonalnych uczestniczących w powyższych procesach:

- gminy wiejskie lub miejsko-wiejskie położone w Poznańskim Obszarze Metropolitalnym,
- gminy wiejskie lub gminy miejsko-wiejskie położone w obszarze funkcjonalnym miast regionalnych Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego,
- gminy wiejskie lub gminy miejsko-wiejskie położone w obszarach funkcjonalnych miast subregionalnych Leszna, Piły, Konina i Gniezna.

Zdelimitowane wiejskie obszary funkcjonalne uczestniczące w procesach rozwojowych mają szczególne znaczenie dla rozwoju całej Wielkopolski oraz najważniejszych miast w sieci osadniczej województwa. Powyższe obszary wiejskie biorą udział w najbardziej dynamicznych procesach rozwojowych. Bezpośrednie sąsiedztwo z najważniejszymi ośrodkami regionu powoduje, że gminy te znajdują się w strefie bezpośredniego oddziaływania potencjału rozwojowego. Przewagę konkurencyjną zyskują również dzięki dobrym połączeniom komunikacyjnym z miastem wojewódzkim czy miastami regionalnymi i subregionalnymi.

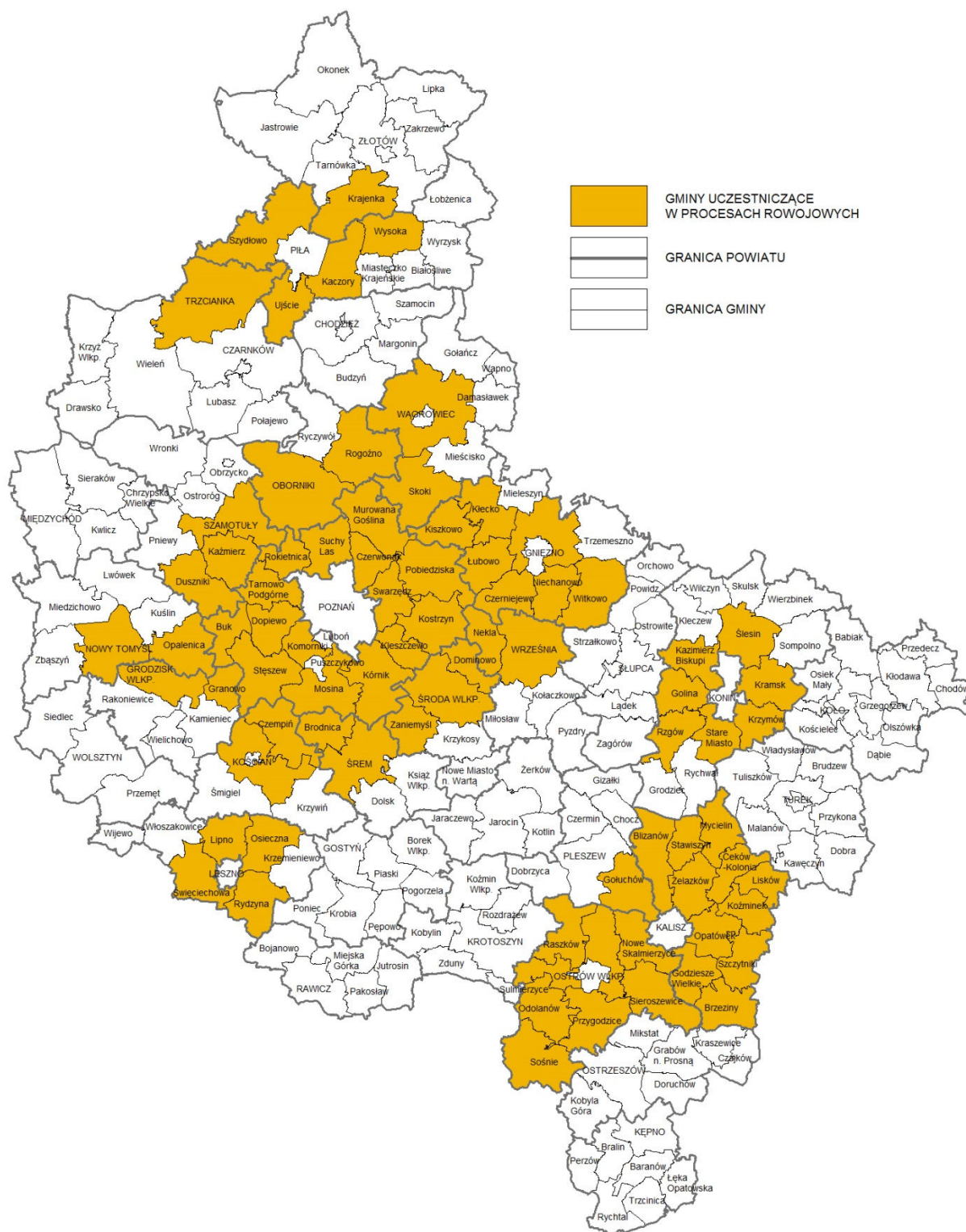
Wysoki poziom rozwoju zdelimitowanych jednostek wiejskich niesie za sobą także negatywne konsekwencje. W gminach tych zauważalne jest silne zjawisko suburbanizacji, w tym również suburbanizacji funkcjonalnej. W gminach wiejskich oraz obszarach wiejskich gmin miejsko – wiejskich, zakwalifikowanych do tej kategorii obszaru funkcjonalnego, zauważalne jest również zjawisko zatracania pierwotnych funkcji wiejskich, na rzecz zupełnie obcych dla tych jednostek funkcji miejskich. Ponadto wyraźny jest również napływ ludności miejskiej na tereny wiejskie, co powoduje liczne konflikty społeczne i kulturowe. Codzienne dojazdy do pracy pomiędzy ośrodkiem miejskim a obszarami wiejskimi powodują nasilanie się zjawiska kongestii.

Zrównoważony rozwój społeczno – gospodarczy gmin zakwalifikowanych do obszaru funkcjonalnego ma niezwykle istotne znaczenie dla rozwoju ośrodka miejskiego ze względu na silne powiązania społeczno – gospodarcze i komunikacyjne. Gminy te pełnią również rolę przekątnika

dyfuzji procesów rozwojowych na obszary wiejskie wymagające wsparcia. Dlatego też tak istotne znaczenie dla rozwoju województwa wielkopolskiego będą miały działania na rzecz wspierania obszarów funkcjonalnych tej kategorii.

Dla obszarów funkcjonalnych uczestniczących w procesach rozwojowych przewiduje się podjęcie działań w kierunku:

- wzmocnienia powiązań funkcjonalno-przestrzennych z głównym ośrodkiem miejskim;
- poprawy dostępności komunikacyjnej, zwłaszcza poprzez poprawę działania systemu komunikacji zbiorowej;
- przeciwdziałania negatywnym skutkom suburbanizacji i nieefektywnemu rozpraszaniu zabudowy o ograniczonej dostępności komunikacyjnej i infrastrukturalnej;
- ochrony krajobrazu i ładu przestrzennego przed chaosem inwestycyjnym;
- zapobieganiu marginalizacji funkcji rolniczej oraz ochrony gleb przed zanieczyszczeniem oraz nieuzasadnionemu przekształcaniu gruntów rolnych pod inne funkcje;
- wspierania działalności gospodarczej towarzyszącej produkcji rolnej;
- zrównoważonego rozwój funkcji pozarolniczych;
- utrzymania lokalnych więzi społecznych i przeciwdziałaniu segregacji społecznej i przestrzennej.

TYP OBSZARU: WIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE**KATEGORIA:** OBSZARY UCZESTNICZĄCE W PROCESACH ROZWOJOWYCH

WIELKOPOLSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W POZNANIU 2013 r.

VI. WIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE WYMAGAJĄCE WSPARCIA PROCESÓW ROZWOJOWYCH

Wiejskie obszary funkcjonalne wymagające wsparcia procesów rozwojowych na terenie Wielkopolski obejmują wszystkie jednostki gminne wiejskie i miejsko – wiejskie, które nie są pod bezpośrednim wpływem najważniejszych ośrodków gospodarczych regionu. To obszary, w których potencjał endogeniczny wymaga wsparcia o czynniki aktywizujące i zasilające w nowe cechy i wartości. Dla delimitacji wiejskich obszarów funkcjonalnych wymagających wsparcia procesów rozwojowych, przyjęto kluczowe założenie, że położenie względem biegunów wzrostu regionu, jest cechą decydującą o dostępie do potencjału rozwojowego. W związku z powyższym do obszaru funkcjonalnego zaliczono:

- gminy wiejskie lub miejsko–wiejskie położone poza granicami Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego,
- gminy wiejskie lub gminy miejsko-wiejskie położone poza granicami obszaru funkcjonalnego miast regionalnych Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego,
- gminy wiejskie lub gminy miejsko-wiejskie położone poza granicami obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych Leszna, Piły, Konina i Gniezna.

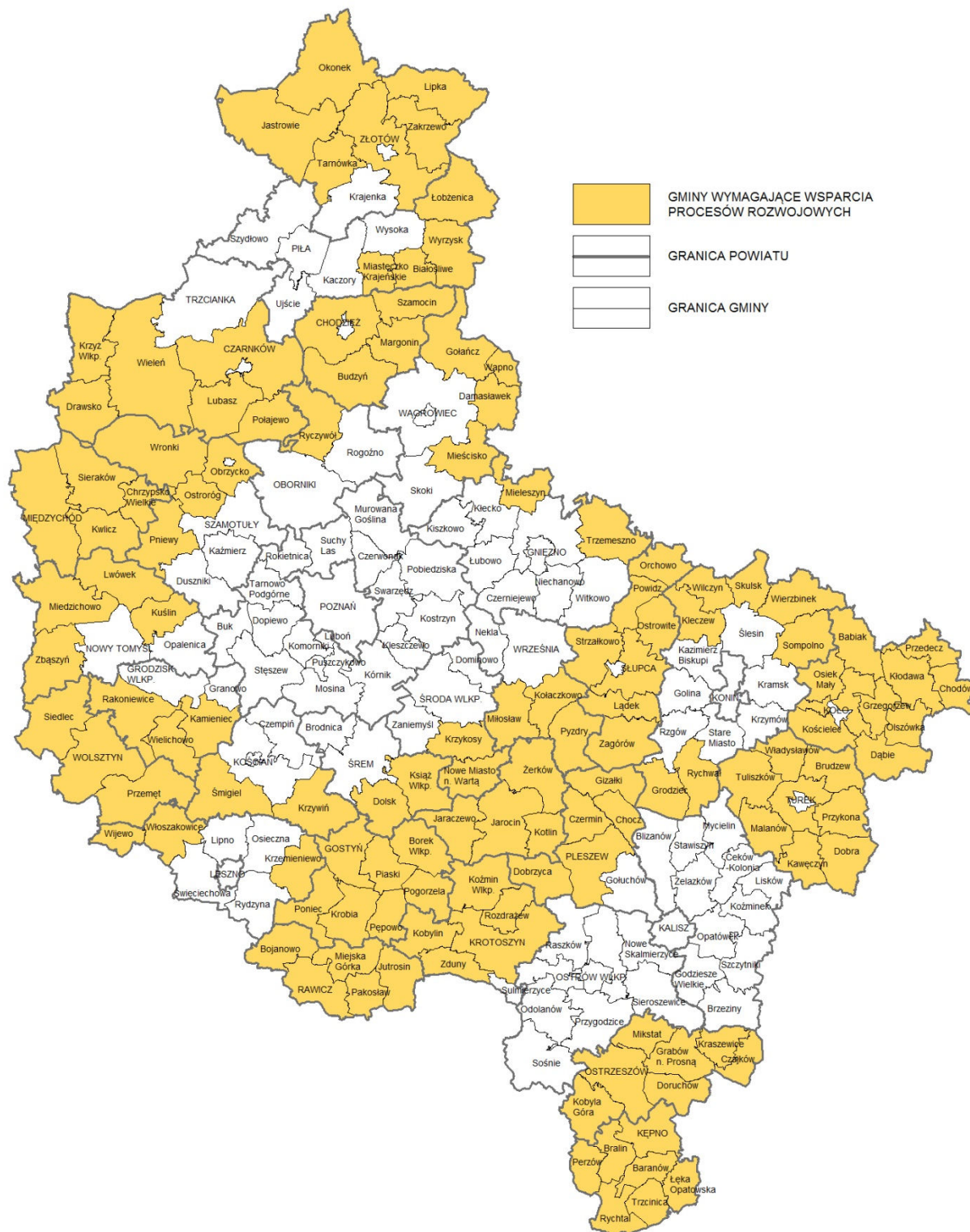
Wiejskie obszary funkcjonalne wymagające wsparcia procesów rozwojowych są niezwykle istotne z punktu widzenia działań na rzecz zwiększenia spójności regionu. Powyższe obszary wiejskie są znacznie oddalone od najważniejszych ośrodków rozwoju w województwie, a co za tym idzie, nie są pod wpływem bezpośredniego oddziaływania potencjału rozwojowego tychże biegunów wzrostu. Ponadto ograniczony dostęp do głównych ośrodków miejskich, a tym samym mniejsze możliwości rozwojowe powodują emigrację mieszkańców na tereny bardziej atrakcyjne pod względem gospodarczym i społecznym, powodując depopulację terenów wiejskich. KPZK za istotną barierę rozwoju tych obszarów wskazuje: niską dostępność do usług publicznych, zdekapitalizowanie tkanki osadniczej i zagrożenie walorów przyrodniczych co wiąże się między innymi ze słabą jakością infrastruktury technicznej. Wsparcie wiejskich obszarów funkcjonalnych pomoże eliminować dysproporcje w poziomie rozwoju regionu, poprawi jego spójność, a tym samym zwiększy atrakcyjność województwa wielkopolskiego.

Według Zaktualizowanej strategii rozwoju województwa, działania na rzecz rozwoju wiejskich obszarów funkcjonalnych wymagających wsparcia procesów rozwojowych będą podejmowane w następujących kierunkach:

- wzmocnienie kapitału ludzkiego i rozwój edukacji,
- wsparcie sektorów pozarolniczych oraz wzmocnienie endogenicznej bazy ekonomicznej,
- rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki,
- przeciwdziałanie procesom migracji na pobyt stały,
- zwiększenie możliwości zatrudnienia przez zwiększenie mobilności zawodowej,
- budowa infrastruktury związanej z odnawialnymi źródłami energii,
- budowa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej,
- zapewnienie efektywnej infrastruktury transportowej i poprawa transportu zbiorowego,
- tworzenie instytucjonalnych warunków do zwiększenia inwestycji pozarolniczych,
- stymulowanie rozwoju lokalnego oraz inicjatyw lokalnych,
- propagowanie i wdrażanie idei odnowy wsi,
- promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego wsi,
- rozwój organizacji pozarządowych działających na wsi.

TYP OBSZARU: WIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE

KATEGORIA: OBSZARY WYMAGAJĄCE WSPARCIA PROCESÓW ROZWOJOWYCH

WIELKOPOLSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W POZNANIU 2013 r.

OBSZARY FUNKCJONALNE SZCZEGÓLNEGO ZJAWISKA W SKALI MAKROEKONOMICZNEJ

Zasięg i złożoność problemów warunkujących wyznaczenie tego typu obszarów wykracza poza ramy oddziaływania narzędzi właściwych samorządom lokalnym. Ich makroskala wymaga analiz z poziomu krajowego i uwzględniania złożoności podnoszonych problemów w przepisach prawa. Ze względu na znaczenie tego typu obszarów dla prawidłowego rozwoju kraju i regionu, polityka regionalna musi uwzględniać działania niezbędne dla rozwiązywania wskazanych problemów oraz integrować działania różnych podmiotów dla poprawy ich skuteczności.

VII. OBSZARY OCHRONY GLEB DLA CELÓW PRODUKCJI ROLNEJ

Rolnicza przestrzeń produkcyjna oraz prowadzona na gruntach rolnych intensywna produkcja rolnicza to jeden z elementów wyróżniających Wielkopolskę. Województwo należy do liderów produkcji rolniczej nie tylko w kraju, jest także znaczącym obszarem rolniczym w Europie. Wysoka wydajność oraz kultura rolnicza wynikająca z tradycji dobrego gospodarowania pozwala na osiąganie wysokich plonów produkcji roślinnej pomimo średniej w skali kraju jakości gleb w województwie. Przestrzeń rolnicza to także element charakterystyczny dla krajobrazu regionu i jeden z najbardziej rozpoznawalnych typów zagospodarowania przestrzeni. Znaczenie rolnictwa w gospodarce Wielkopolski wymaga zdecydowanych działań zmierzających do ochrony rolniczej przestrzeni produkcyjnej nie tylko do celów gospodarczych, ale również, jako element ochrony krajobrazu, do ochrony środowiska przyrodniczego. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 określiła, że obszar funkcjonalny ochrony gleb dla celów produkcji rolnej dotyczy gleb wysokiej jakości niezbędnych do zachowania w użytkowaniu rolniczym, jako elementu bezpieczeństwa żywnościowego kraju. Istotne są również wymogi ochrony funkcji towarzyszących produkcji żywności takich jak: zachowanie powiązanych z ekstensywnym rolnictwem walorów środowiska przyrodniczego, krajobrazu rolniczego, a także kształtowania zielonych pierścieni wokół miast wojewódzkich i regionalnych. Działania związane z niniejszym obszarem funkcjonalnym mają dotyczyć również zachowania ciągłości użytków zielonych.

Istota obszaru funkcjonalnego ochrony gleb dla celów produkcji rolnej nie odnosi się wyłącznie do ochrony gleb, ale dotyczy szeregu innych funkcji powiązanych z szeroko rozumianym rolnictwem. Podstawowym kryterium wydzielenia gmin zaliczonych do obszaru funkcjonalnego jest waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej wg IUNG w Puławach¹⁵. Wybrano gminy o wskaźniku równym lub większym 70 pkt (warunki dla rozwoju rolnictwa od 70 pkt korzystne, od 80 pkt bardzo korzystne, od 90 pkt wybitnie korzystne).

Dodatkowo do obszaru funkcjonalnego włączono gminy o niższym niż 70 pkt wskaźniku waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, ale charakteryzujące się występowaniem zwartych kompleksów rolniczej przydatności gleb 1, 2, 3, 4 i 8. Grunty rolne zaliczone do tych kompleksów charakteryzują się najwyższą jakością i przydatnością dla produkcji rolniczej. Dołączono także gminy, które są istotne dla funkcjonowania zielonego pierścienia wokół Poznania oraz wokół miast Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego, co wynikało z potrzeby ochrony terenów użytkowanych rolniczo

¹⁵ Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej - WWRPP wg prof. dr Tomasza Witka IUNG (Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa) [w] Zasobność i zanieczyszczenie gleb Wielkopolski – stan na rok 2000, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Poznań 2001

dopełniających zielone pierścienie wokół tych miast. Ponadto uzupełniono obszar funkcjonalny o gminy, które zaliczono do stref priorytetowych oraz obszarów przyrodniczo wrażliwych Programu rolnośrodowiskowego PROW 2007-2013, gdzie istotną rolę pełnią ekosystemy łąkowe położone w dolinach ważniejszych rzek Wielkopolski.

Głównymi przesłankami do wydzielenia obszaru funkcjonalnego ochrony gleb dla produkcji rolnej jest zapewnienie i zachowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej niezbędnej dla rozwoju rolnictwa, będącego głównym źródłem utrzymania i miejscem pracy dla znacznej grupy mieszkańców Wielkopolski. Jednocześnie istotne jest przeciwdziałanie presji inwestycyjnej na tereny użytkowane rolniczo, w tym ograniczenie negatywnych skutków urbanizacji. Otwarte tereny rolnicze niezbędne są również dla właściwego funkcjonowania środowiska, szczególnie systemu przyrodniczego. Zachowanie w użytkowaniu rolniczym np. ekosystemów łąkowych jest niezbędne dla utrzymania stabilności systemu przyrodniczego a także wartości przyrodniczych form ochrony przyrody. Wspieranie działań służących ochronie gleb będzie sprzyjać racjonalnemu gospodarowaniu przestrzenią, a także będzie narzędziem ochrony innych walorów, np. krajobrazowych, rekreacyjnych, istotnych dla Wielkopolski. Należy podkreślić, że zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego regionu, co ma bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo rynku żywności w kraju, jest obok zagadnienia bezpieczeństwa i stabilności systemu energetycznego zadaniem priorytetowym i długofalowym.

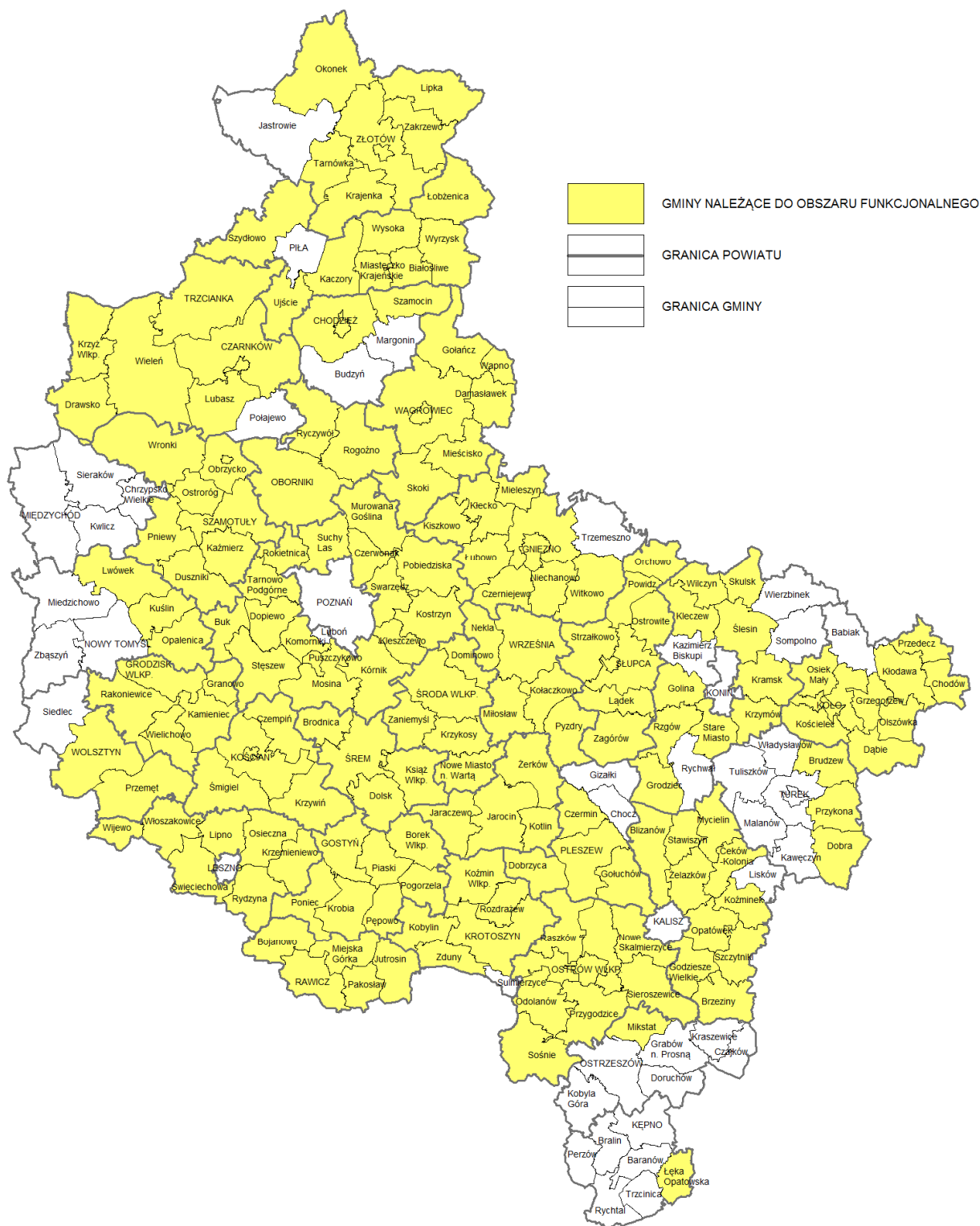
Wyznaczone według omówionych powyżej kryteriów gminy należące do obszaru funkcjonalnego ochrony gleb dla celów produkcji rolnej, zajmują około 75% powierzchni regionu. Potwierdza to znaczenie rolnictwa w Wielkopolsce, ale również wskazuje, że produkcja rolnicza i związane z nią funkcje wymagają zintegrowanych działań wynikających ze złożonego zakresu obszaru funkcjonalnego. Działania służące ochronie gleb nie tylko pozwolą na prowadzenie produkcji rolniczej, ale również będą elementem zrównoważonej polityki przestrzennej ukierunkowanej na ochronę środowiska przyrodniczego oraz krajobrazu.

Zgodnie ze Strategią rozwoju województwa w celu poprawy przyrodniczych warunków dla rolnictwa, a w tym ochrony gleb, należy podjąć następujące działania:

- promocję programów rolnośrodowiskowych,
- wsparcie ekologicznej produkcji rolnej,
- odnowę tradycyjnych, regionalnych ras zwierząt i odmian roślin,
- ograniczanie erozji gleb,
- wprowadzanie zadrzewień do przestrzeni rolniczej,
- restrukturyzację rolnictwa w celu ograniczenia negatywnego wpływu na gleby.

**TYP OBSZARU: OBSZARY FUNKCJONALNE SZCZEGÓLNEGO ZJAWISKA
W SKALI MAKROREGIONALNEJ**

KATEGORIA: OBSZARY OCHRONY GLEB DLA CELÓW PRODUKCJI ROLNEJ

WIELKOPOLSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W POZNANIU 2013 r.

VIII. TERENY ZAMKNIĘTE

Ład przestrzenny wymaga zintegrowania przestrzeni ważnej z punktu widzenia obronności państwa z przestrzenią otaczającą. W planach zagospodarowania przestrzennego województw wyznacza się tereny zamknięte oraz ich strefy ochronne, które wymagają ujęcia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Szczególne znaczenie mają tereny zamknięte użytkowane przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej. Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju powinna zapewnić ochronę funkcji podstawowych terenów zamkniętych – obronności państwa z jednoczesnym wykorzystaniem cech tych obszarów do rozwoju regionu¹⁶.

Tereny zamknięte zostały zdefiniowane w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2010 r. Nr 193 poz. 1287). Zgodnie z art. 2 pkt 9 przez tereny zamknięte należy rozumieć tereny o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez właściwych ministrów i kierowników urzędów centralnych. Zgodnie z art. 4 ust 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późn. zm.) w odniesieniu do terenów zamkniętych, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustala się wyłącznie granice tych terenów oraz granice ich stref ochronnych. W strefach ochronnych ustala się ograniczenia w zagospodarowaniu i korzystaniu z tych terenów, w tym zakaz zabudowy. Przepisów tych nie stosuje się jednak zgodnie z art. 4 ust 4 cytowanej wyżej ustawy do terenów zamkniętych ustalonych przez ministra właściwego do spraw transportu, czyli w odniesieniu do terenów kolejowych, które zgodnie z ustawą Prawo geodezyjne i kartograficzne są terenami zamkniętymi.

Zgodnie wykazem nieruchomości Ministerstwa Obrony Narodowej, znajdujących się w administracji Wojskowego Zarządu Infrastruktury w Poznaniu, oraz nieruchomości przekazanych poza resort Obrony Narodowej, posiadających status terenu zamkniętego (wg Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego, luty 2013 r.), na terenie województwa wielkopolskiego zlokalizowane są następujące obszary ograniczonego zainwestowania dla obiektów i urządzeń wojskowych:

- skład materiałów wybuchowych – kompleks K-8652, JW.1156 Poznań-Krzesiny wraz ze strefą ochronną terenu zamkniętego w Borówcu, obejmującego obręb Borowiec, Szczytniki, Gądkę, Koninko i Robakowo w gminie Kórnik,
- lotnisko wojskowe Poznań-Krzesiny w kompleksie K-6035,
- lotnisko wojskowe Powidz,
- powierzchnia ograniczająca wokół Drogowego Odcinka Lotniskowego Września,
- teren poligonu wojskowego K-2201 „Biedrusko”,
- kompleks wojskowy K-8637 w Biedrusku,
- garnizonowa strzelnica szkolna, rzutnia granatów bojowych oraz strzelnica pistoletowa w kompleksie K-1795 Śrem.

¹⁶ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 roku.

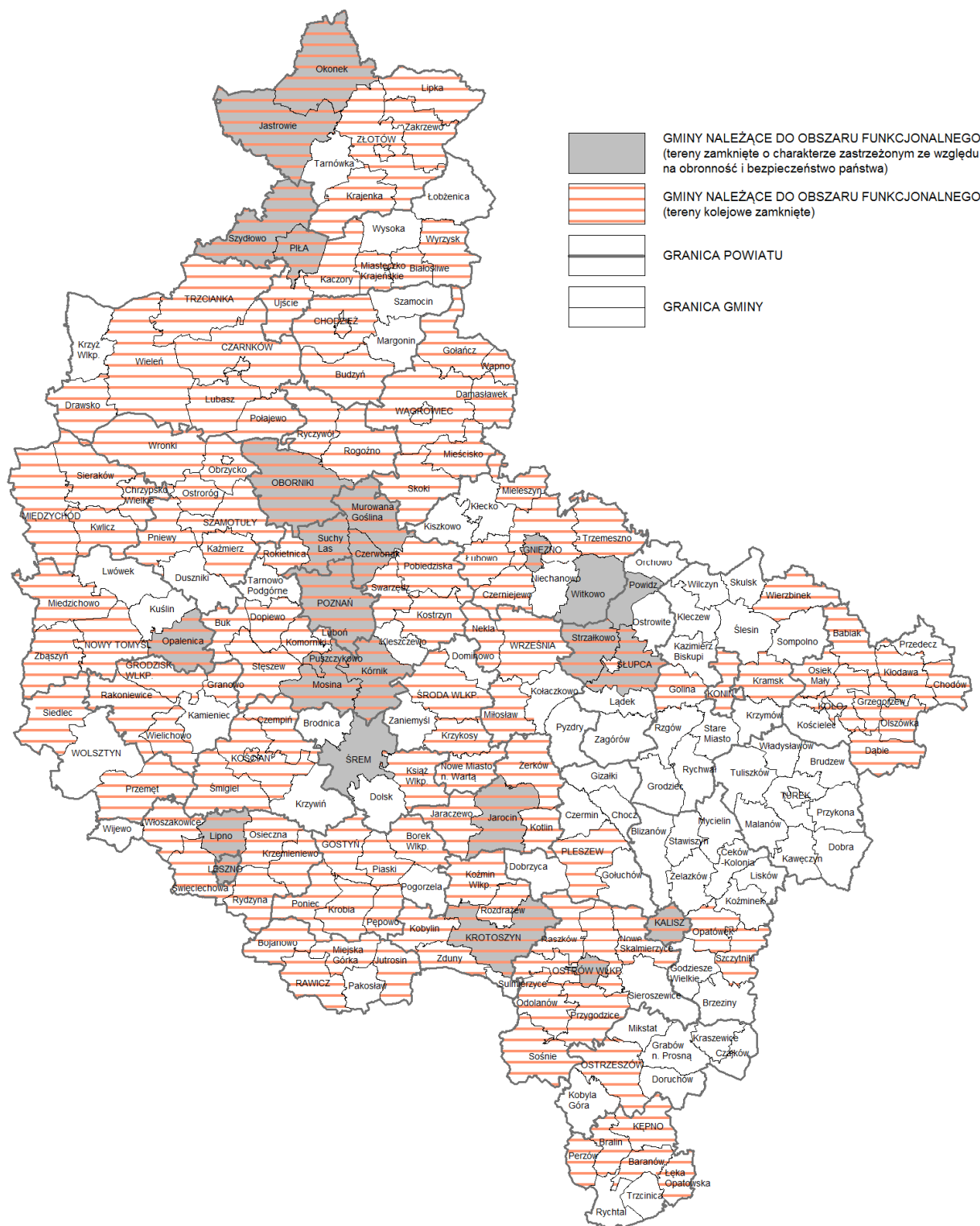
Ustanowione są również strefy ochronne o promieniu 3 km wokół kompleksów wojskowych: K-4577 Ruchocinek, K-7887 Babki, K-7096 Rogalin. Poza wymienionymi obiektami, w zasobie Ministerstwa Obrony Narodowej znajdują się nieruchomości, zawarte w wykazie tabelarycznym.

Tereny kolejowe, uznane za tereny zamknięte, zostały wskazane na podstawie granic i powierzchni terenów zamkniętych według podziału administracyjnego i ewidencji gruntów stanowiące załącznik Dziennika Urzędowego Ministra Infrastruktury Nr 14 z dnia 17 grudnia 2009 r. poz. 51. z późn. zm. Tereny kolejowe zamknięte są to przede wszystkim obszary, na których zlokalizowane są obiekty i urządzenia służące bezpośrednio obsłudze funkcji komunikacyjnej kolejowej.

Wyznaczenie obszaru funkcjonalnego terenów zamkniętych ma za zadanie precyzyjne określenie ich występowania oraz uwzględnienie w tworzeniu polityki rozwoju województwa oraz w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa potrzeb wynikających z konieczności zapewnienia prawidłowego funkcjonowania systemów obrony kraju. Ze względu na skalę opracowań regionalnych nie ma możliwości uwzględniania w postaci kartograficznej wszystkich wymienionych wyżej typów ograniczeń. Poniższa delimitacja wskazuje miasta i gminy, na terenie których zlokalizowane są tereny zamknięte, zgodnie z dostępnymi informacjami źródłowymi. Szczegółowe wykazy zawiera Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

**TYP OBSZARU: OBSZARY FUNKCJONALNE SZCZEGÓLNEGO ZJAWISKA
W SKALI MAKROREGIONALNEJ**

KATEGORIA: TERENY ZAMKNIĘTE

IX. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI W SKALI DORZECZY

Województwo wielkopolskie charakteryzuje się średnim w skali kraju zagrożeniem powodziowym, wynikającym z sezonowego wysokiego stanu wody niektórych rzek województwa. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w regionie, na podstawie jednolitej metodyki dla całego kraju, zostały wskazane we Wstępnej ocenie ryzyka powodziowego. Zgodnie z ustawą z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne za przygotowanie tego dokumentu odpowiedzialny jest Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej.

Wstępna ocena ryzyka powodziowego została opracowana przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej PIB - Centra Modelowania Powodziowego w Gdyni, Poznaniu, Krakowie i Wrocławiu, w konsultacji z Krajowym Zarządem Gospodarki Wodnej, w ramach projektu „Informatyczny System Osłony Kraju przed nadzwyczajnymi zagrożeniami” finansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka.

Celem opracowania wstępnej oceny ryzyka powodziowego było oszacowanie skali zagrożenia powodziowego dla obszarów dorzeczy oraz identyfikacja znaczącego ryzyka powodziowego na tych obszarach. W ramach dokumentu zidentyfikowane zostały znaczące powodzie historyczne, jak również powodzie, które mogą wystąpić w przyszłości. Powyższe informacje stanowiły podstawę do wyznaczenia obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi. Zgodnie z zapisami ustawy Prawo wodne obszary te definiowane są jako obszary, na których stwierdza się istnienie znaczącego ryzyka powodziowego lub wystąpienie znaczącego ryzyka jest prawdopodobne.

Dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego, w pierwszej kolejności do dnia 22 grudnia 2013 r. zostaną wykonane dokładne mapy zagrożenia powodziowego przedstawiające obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi oraz mapy ryzyka powodziowego przedstawiające potencjalne negatywne skutki powodzi. Następnie do dnia 22 grudnia 2015 r. przygotowane zostaną plany zarządzania ryzykiem powodziowym określające katalog działań zmierzających do osiągnięcia celów zarządzania ryzykiem powodziowym.

Obszar funkcjonalny obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzecza został wyznaczony w oparciu o aktualnie dostępne informacje wynikające ze wstępnej oceny ryzyka powodziowego. Zakwalifikowano do niego gminy, na obszarze których w powyższym dokumencie wskazano obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi. Zaleca się aktualizację wstępnie zidentyfikowanego zasięgu obszarów zagrożonych powodzią wraz z postępami prac nad oceną ryzyka powodziowego i zarządzania nim.

Według KPZK 2030 określenie obszaru funkcjonalnego, jakim są obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy, wynika z konieczności integrowania m.in. strategii i planów zagospodarowania przestrzennego województw z kompleksowymi, interdyscyplinarnymi działaniami zmniejszającymi ryzyko powodziowe na obszarach dorzeczy. Przyczyni się to do podniesienia stopnia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego, które osiągnąć można m.in. poprzez ograniczenia lub zakazy zabudowy, realizację budowli przeciwpowodziowych, zwiększenie retencji krajobrazowej, organizację systemów wczesnego ostrzegania itp.

Zapobieganie ryzyku wystąpienia powodzi winno być na poziomie regionalnym przedmiotem działań interwencyjnych, do których zaliczyć można m.in.:

- modernizację i rozbudowę budowli hydrotechnicznych zabezpieczających przed wysokimi stanami powodziowymi i łagodzących ich skalę i skutki,
- renaturalizację terenów zalewowych w dolinach rzek i wzrost retencji korytowej,
- prace melioracyjne porządkujące stosunki wodne i ograniczające stany ekstremalne,
- wsparcie działalności oraz doposażanie jednostek straży pożarnej w sprzęt służący do usuwania skutków powodzi i podtopień.

OBSZARY KSZTAŁTOWANIA POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO

Obszary kształtowania potencjału rozwojowego to kategoria obszarów właściwych planowaniu przestrzennemu. Ich delimitacja, jak i sposoby oddziaływania na występujące problemy, znajduje swoje miejsce w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa. Rolą Samorządu Województwa jest dostosować narzędzia finansowe i pozafinansowe dla osiągnięcia oczekiwanego efektu. Podkreślić należy, że każdy z poniższych obszarów funkcjonalnych jest wewnętrznie zróżnicowany, a jego relacje z innymi elementami zagospodarowania wymagają odrębnych studiów i analiz.

X. OBSZARY CENNE PRZYRODNICZO

Obszary cenne przyrodniczo tworzą system przyrodniczy województwa, który ma charakter hierarchiczny. Dla poziomu województwa wyznaczone zostały w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, elementy międzynarodowe, krajowe oraz regionalne systemu. Ponadto wyróżniono również obszary węzłowe oraz korytarze dolin rzecznych o randze lokalnej, które powinny zostać wyznaczone na niższych stopniach planowania.

Elementami strukturalnymi systemu są przede wszystkim obszary o najwyższych walorach przyrodniczych, zdefiniowane jako obszary kluczowe. Obszary te znajdują się na terenie 94% gmin województwa. Ich strukturę tworzą obszary węzłowe, w skład których wchodzi powierzchnie struktury przestrzenne oraz korytarze ekologiczne będące strukturami przestrzennymi o charakterze tranzytowym, które łączą poszczególne obszary w funkcjonalną całość.

Do węzłowych, powierzchniowych struktur przestrzennych, mających priorytetowe znaczenie dla stabilności systemu przyrodniczego województwa zaliczono:

- obszary o randze europejskiej i krajowej: parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary Natura 2000, rezerваты przyrody,
- obszary o randze regionalnej: rezerваты przyrody, większe obszary chronionego krajobrazu, większe kompleksy leśne (płaty leśne), większe płaty mokradłowe i wodne.

Do korytarzy ekologicznych zaliczono korytarze dolin rzecznych oraz ciągi rynien polodowcowych. Ze względu na zasięg oddziaływania i przynależność do zlewni wyróżniono korytarze dolinne o randze europejskiej i krajowej oraz regionalnej.

Poza obszarami kluczowymi, dla poprawy funkcjonowania układu przyrodniczego województwa wskazane zostały obszary wspomagające funkcje przyrodnicze systemu, które będą wpływać na wzrost jego odporności, szczególnie na obciążenia antropogeniczne. Do obszarów tych zaliczono:

- fragmenty obszarów chronionego krajobrazu, które obejmują obszary już zurbanizowane lub wskazane w studiach do zainwestowania,
- otuliny parków,
- wybrane wyspy leśne i korytarze leśne charakteryzujące się bogactwem siedliskowym wielu gatunków zwierząt i roślin,
- wybrane ekosystemy łąkowe,
- wybrane obszary mokradłowe,
- użytki ekologiczne,
- tereny zieleni leśno-parkowej,

- zielen miejską urządzoną o różnych funkcjach,
- wybrane obszary ważne dla zachowania różnorodności florystycznej i faunistycznej często nieobjęte ochroną prawną, a wskazane w opracowaniach specjalistycznych.

W strukturze systemu przyrodniczego wskazano również obszary uzupełniające system, które przenikają istotne elementy systemu przyrodniczego województwa. Od ich zagospodarowania i użytkowania może zależeć niejednokrotnie dynamika procesów ekologicznych na obszarach położonych między nimi. Do obszarów uzupełniających wskazano:

- lądowe korytarze ekologiczne (drogi migracji) o znaczeniu krajowym i międzynarodowym wyznaczone w celu przeciwdziałania izolacji obszarów przyrodniczo cennych, umożliwiające migrację zwierząt w obszarach sieci Natura 2000, jak i innych terenach o dużej wartości przyrodniczej¹⁷,
- miejsca wyjątkowo cenne (ważne) dla ptaków w ich okresie lęgowym, jak i podczas wędrówek¹⁸. Dotyczą one głównie ptaków wodnych i drapieżnych o średniej i dużej wielkości, najbardziej narażonych na kolizje z inwestycjami liniowymi (drogi, linie elektroenergetyczne) czy farmami wiatrowymi. Ostoje ptaków w wielu miejscach pokrywają się z formami ochrony przyrody,
- inne tereny mające znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania systemu.

Ze względu na fakt, że zróżnicowanie wewnętrzne elementów strukturalnych systemu oraz pełnione w nim funkcje decydują o stabilności sieci ekologicznej, do obszaru funkcjonalnego obszarów cennych przyrodniczo zostały zakwalifikowane wszystkie gminy województwa. Tak kompleksowe wskazanie obszaru całego województwa może zapewnić prawidłowe funkcjonowanie obszarów pełniących funkcje środowiskotwórcze, ważne dla zachowania i ochrony ekosystemów oraz gatunków.

¹⁷ *Zwierzęta a drogi. Metody ograniczenia negatywnego wpływu dróg na populacje dzikich zwierząt*. Zakład Badania Ssaków PAN Białowieża 2006

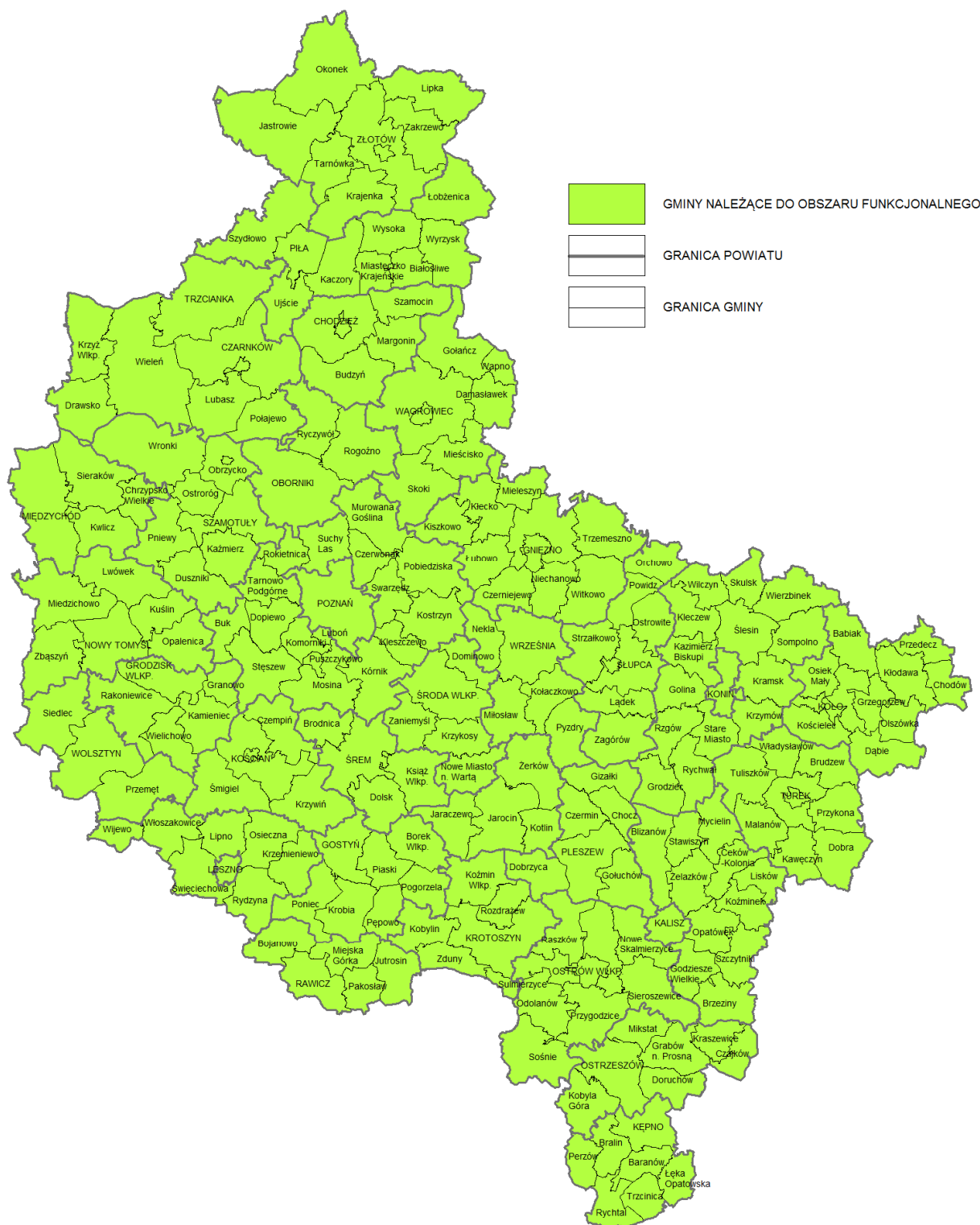
¹⁸ Wylegała P., Kuźniak St., Dolata P. T., *Obszary ważne dla ptaków w okresie gniazdowania oraz migracji na terenie województwa wielkopolskiego*, na zlecenie WBPP Poznań 2008

Zgodnie z zapisami Strategii rozwoju województwa zasoby przyrodnicze są jednym z najważniejszych potencjałów rozwojowych województwa, który należy chronić. Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- osłabianie negatywnego wpływu działalności człowieka na ekosystemy: usuwanie przyczyn i skutków eutrofizacji, odwadniania ekosystemów, postępującej antropogenizacji flory i fauny, w tym w wyniku suburbanizacji;
- ochrona siedlisk i gatunków rodzimych przed inwazyjnymi gatunkami obcymi oraz genetycznie modyfikowanymi;
- ograniczanie nadmiernej eksploatacji gatunków dziko żyjących, ochrona stanowisk rozrodu, tras migracyjnych i obszarów żerowania;
- ograniczanie likwidacji ekosystemów, ich odtwarzanie, przeciwdziałanie ich fragmentacji oraz przywracanie i utrzymywanie drożności korytarzy ekologicznych;
- racjonalizacja i wzmocnienie instytucjonalnego i infrastrukturalnego systemu ochrony przyrody;
- prowadzenie inwentaryzacji przyrodniczej, tworzenie planów ochrony przyrody, w tym Priorytetowych Ram Działania dla obszarów Natura 2000 oraz wsparcie badań z zakresu różnorodności biologicznej;
- ochrona i tworzenie siedlisk wilgotnych;
- wsparcie działania oraz doposażanie podmiotów biorących udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów oraz innych klęsk i zdarzeń powodujących zagrożenia dla środowiska.

TYP OBSZARU: OBSZARY KSZTAŁTOWANIA POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO

KATEGORIA: OBSZARY CENNE PRZYRODNICZO

XI. OBSZARY FUNKCJONALNE OCHRONY KRAJOBRAZÓW KULTUROWYCH

Dziedzictwo kulturowe stanowi ważny element struktury przestrzennej krajobrazu Wielkopolski. Jest świadectwem historii wpływającym na jakość życia lokalnych społeczności. Zintegrowana ochrona środowiska kulturowego oraz kompleksowe gospodarowanie całym krajobrazem umożliwia harmonijny i zrównoważony rozwój, wpływa na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjności miast, miasteczek i obszarów wiejskich.

Zasoby kulturowe województwa wielkopolskiego wpływają na kształtowanie tożsamości narodowej i regionalnej. Wykorzystanie historii, zabytków i tradycji podkreśla odrębność kulturową i istnienie regionalnej różnorodności. Ochrona wartości dziedzictwa kulturowego oraz opartych na nim działaniach na rzecz pielęgnowania i kształtowania tożsamości wymaga wskazania obszarów funkcjonalnych ochrony krajobrazu kulturowego.

W celu wyznaczenia obszaru funkcjonalnego ochrony krajobrazu kulturowego na terenie województwa wielkopolskiego wskazano trzy grupy kryteriów:

a) obszary, na których zachowały się obiekty lub obszary o specyficznych i charakterystycznych cechach dla miejscowej tradycji budowlanej, osadniczej i gospodarczej¹⁹:

- obszar delegowany, ze względu na szczególne wartości przyrodniczo – kulturowe, do wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO – Pradolina Noteci,
- obiekty wpisane i proponowane do ujęcia na Liście Dziedzictwa Europejskiego – wzgórze Lecha w Gnieźnie oraz proponowany zespół urbanistyczno-rezydencjonalny w Kórniku,
- obiekty objęte ochroną, jako pomniki historii oraz obiekty proponowane do objęcia tą formą ochrony. Na terenie Wielkopolski status pomnika historii posiada obecnie 7 obiektów, a kolejnych 7 jest proponowanych,
- obiekty ujęte w Czerwonej Księdze Krajobrazów Polski. Z obszaru województwa wielkopolskiego wytypowano 19 obszarów, w tym zespoły przyrodnicze, rezydencjonalne oraz miejskie objęte w całości lub części formami ochrony prawnej,
- obszary istniejących i proponowanych parków kulturowych i archeologicznych parków kulturowych. Obecnie na obszarze województwa wielkopolskiego istnieje jeden park kulturowy. W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wskazano do objęcia ochroną prawną w postaci parków kulturowych 31 terenów,
- obszary, na których zachowały się zabytki osadnictwa tradycyjnego, w tym osadnictwa olęderskiego skupionego i rozproszonego, osadnictwa fryderycjańskiego oraz tereny wsi, tzw. panków kaszubskich,

¹⁹ na podstawie: Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, Wielkopolskiego Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2008-2011, Czerwonej Księgi Krajobrazów Polski, Zarządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Gnieźno - Katedrę p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Wojciecha”, Zarządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Wyspę – Ostrów Lednicki”, Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 lutego 2008 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Zespół klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri, Gostyń – Głogówko”, Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Poznań – historyczny zespół miasta”, Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 czerwca 2009 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Zespół dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą”, Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 grudnia 2009 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Lubin – zespół opactwa benedyktynów”, Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 czerwca 2011 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Kórnik – zespół zamkowy – parkowy wraz z kościołem parafialnym – nekropolią właścicieli”.

- historyczne układy przestrzenne (rejestr zabytków). W województwie wielkopolskim w rejestrze zabytków w 2011 r. znalazło się 114 układów urbanistycznych, 5 układów ruralistycznych oraz 7 układów przestrzennych krajobrazu kulturowego.
- b) **Obszary, na terenie których przebiegają szlaki kulturowe o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym.**²⁰ Na terenie Wielkopolski szlakami o znaczeniu międzynarodowym są: Droga Św. Jakuba, Szlak Cysterski i Piastowska Droga Romańska, szlakami o znaczeniu krajowym: unikatowy w skali kraju Szlak Piastowski oraz Bursztynowy Szlak Rowerowy, szlakami o znaczeniu regionalnym: trakt Królewsko – Cesarski, Ziemiański Szlak Rowerowy, Trasa Kórnicka, Wielkopolski Szlak Wiatraczny oraz Podziemna Trasa Turystyczna Kopalni Soli w Kłodawie.
- c) **Obszary występowania cech charakterystycznych dla grup regionalnych.**²¹ Spośród 30 dawnych grup regionalnych tylko około 8 posiada do dziś wyraźną, własną odrębność, wyrażającą się poprzez obrzędy, stroje i muzykę, kultywowane najczęściej przez lokalne zespoły ludowe oraz zachowane zabytki etnograficzne.

W celu osiągnięcia optymalnego stanu krajobrazu kulturowego i wykorzystania jego potencjału rozwojowego konieczna jest nie tylko ochrona istniejących zasobów, ale także kreowanie nowych jakości przestrzeni kulturowych, a także upowszechnianie wiedzy na ten temat wśród mieszkańców regionu, Polski i Europy. Zgodnie ze Strategią województwa w zakresie ochrony krajobrazu, a także wsparcia terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego, należy podjąć działania w celu:

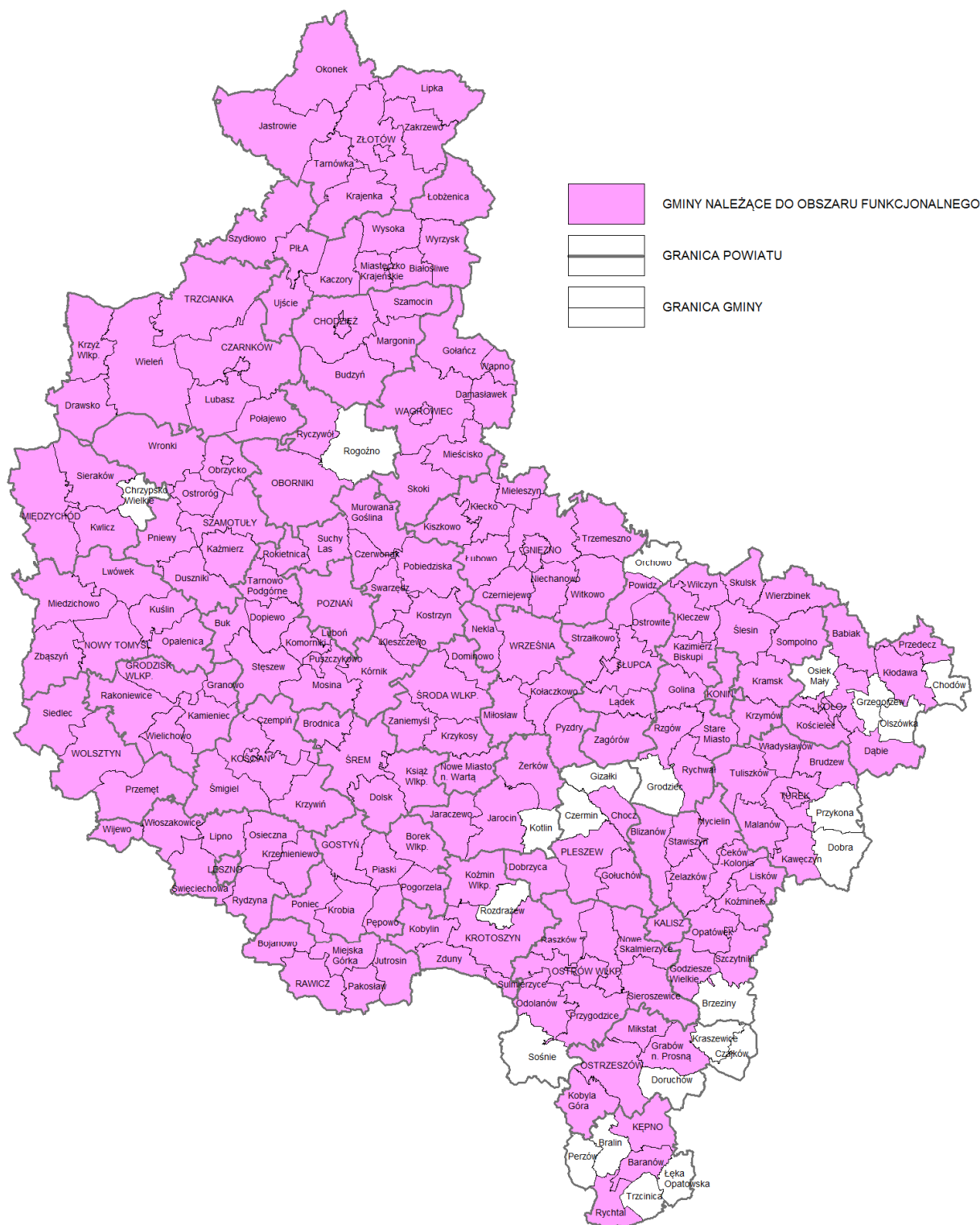
- identyfikacji i oceny krajobrazów oraz określenia przyczyn i kierunków ich zmian;
- zachęcania samorządów lokalnych do uwzględniania kwestii krajobrazowych w odpowiednich dokumentach gminnych;
- zrównoważonego użytkowania przestrzeni;
- ograniczania przekształcania terenów cennych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym objętych ochroną prawną;
- ograniczania przekształcania terenów nieobjętych ochroną prawną, w tym przeciwdziałania likwidacji zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, prac zmieniających znacząco rzeźbę terenu, likwidowania i przekształcania zbiorników wodnych oraz obszarów wodnoblotnych;
- rekultywacji obszarów zdegradowanych;
- wdrażania kompleksowych programów rewitalizacji i aktywizacji gospodarczej wykorzystującej walory kulturowe;
- tworzenia parków kulturowych;
- promocji terenów o wybitnych walorach kulturowych;
- odnowy obiektów dziedzictwa kulturowego.

²⁰ na podstawie: *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, Wielkopolskiego Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2008-2011,*

²¹ op.cit.

TYP OBSZARU: OBSZARY KSZTAŁTOWANIA POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO

KATEGORIA: OBSZARY OCHRONY KRAJOBRAZÓW KULTUROWYCH

XII. OBSZARY OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA ZASOBÓW WODNYCH

Wielkopolska dysponuje niewielkimi zasobami wodnymi, co jest spowodowane uwarunkowaniami klimatycznymi oraz ograniczonymi hydrogeologicznymi możliwościami retencyjnymi. Potencjał wodny całego regionu Warty należy do najniższych ze wszystkich dużych rzek w Polsce i charakteryzuje się dużą zmiennością obszarową i czasową. Niskie wartości opadów w dorzeczu środkowej Warty wynikają z położenia obszaru w tzw. cieniu opadowym Pojezierza Zachodniopomorskiego i Pojezierza Lubuskiego co powoduje, że średnie opady z wielolecia rzadko przekraczają 500 mm. Zgodnie z raportami Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej w Polsce (SMSR) Wielkopolska należy do regionów zagrożonych występowaniem suszy, co wpływa na gospodarkę, szczególnie rejonów intensywnej produkcji rolniczej zlokalizowanych na obszarze województwa.

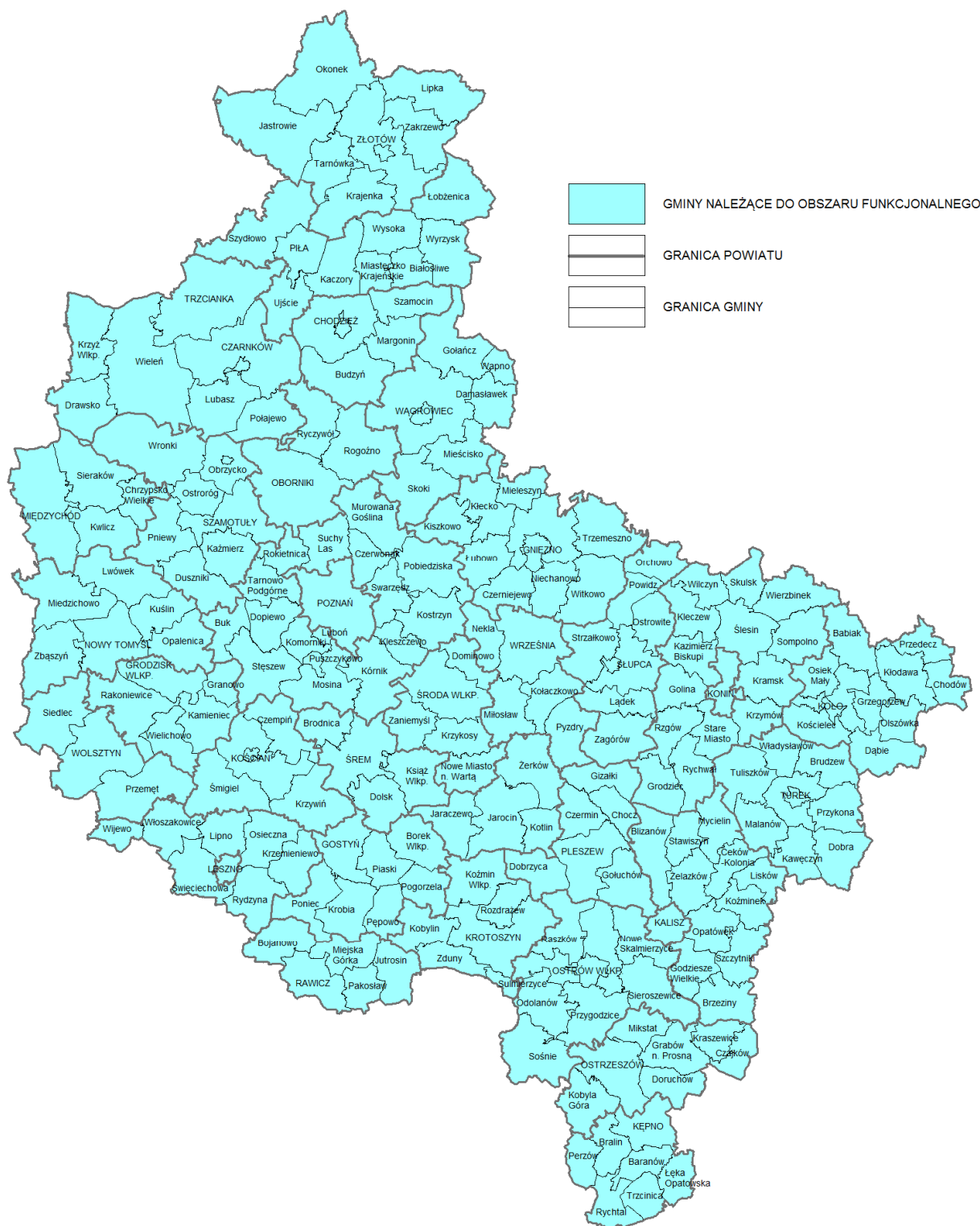
Pomimo bogato rozwiniętej sieci rzecznej oraz wysokiej jeziorności, Wielkopolska dysponuje także niedużymi zasobami wód powierzchniowych, co jest spowodowane niewielką ilością opadów atmosferycznych (opady roczne od 480 mm do 600 mm) oraz niedostatecznymi inwestycjami z zakresu retencji antropogenicznej.

Niedobory wodne szacowane są w województwie na około 350 mln m³. Deficyt wód jest szczególnie widoczny w północno-wschodniej i środkowej części regionu. Wyjątkowo ubogie zasoby wodne występują w zlewniach Welny, Prośny, Górnej Noteci, gdzie opady atmosferyczne wynoszą około 2 l/s/km². Są to wartości skrajnie niskie w odniesieniu do średniej wartości odpływu jednostkowego dla Polski. Niekorzystna sytuacja spowodowała, że województwo wielkopolskie zostało zakwalifikowane do pierwszej grupy województw o niedoborach wód powierzchniowych i związanych z tymi potrzeb zwiększenia zasobów wód (IMGW, 1997).

W związku z powyższym, obszarem funkcjonalnym obejmuje się wszystkie gminy województwa zakładając, że ochrona i kształtowanie zasobów wodnych wymaga między innymi działań polegających na:

- realizacji inwestycji związanych z podnoszeniem retencji wodnej, zarówno retencji małej poprawiającej zaopatrzenie rolnictwa w wodę, jak i retencji dużej na głównych ciekach wodnych. W tym zakresie priorytetową inwestycją dla Wielkopolski jest zbiornik retencyjny Wielowieś Klasztorna na Prośnie;
- likwidacji i ograniczaniu oddziaływania źródeł zanieczyszczeń wód poprzez rozbudowę i modernizację systemów kanalizacji zwłaszcza na terenach wiejskich, a także na obszarach rekreacyjnych położonych na terenach cennych przyrodniczo;
- ograniczaniu negatywnego oddziaływania związanego z prowadzoną na obszarze województwa intensywną produkcją rolniczą (dotyczy to zwłaszcza wód powierzchniowych i podziemnych wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć, tzw. OSN);
- zwiększaniu lesistości województwa, a także zwiększaniu udziału zadrzewień śródpolnych na obszarach rolniczych, a zwłaszcza na gruntach o wysokiej jakości i przydatności dla produkcji rolniczej;
- budowie i modernizacji urządzeń hydrotechnicznych;
- ochronie ilościowej i jakościowej wód podziemnych;
- renaturalizacji cieków wodnych (w tym odbudowie zdegradowanych środowisk wodnych);
- prowadzeniu racjonalnej gospodarki wodami opadowymi.

TYP OBSZARU: OBSZARY KSZTAŁTOWANIA POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO

KATEGORIA: OBSZARY OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA ZASOBÓW WODNYCH

WIELKOPOLSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W POZNANIU 2013 r.

XIII. OBSZAR FUNKCJONALNY OCHRONY STRATEGICZNYCH ZŁÓŻ KOPALIN

Na obszarze Wielkopolski występują kopaliny o znaczeniu strategicznym dla gospodarki państwa. Zgodnie z zapisami KPZK, które są swoistą implementacją Polityki Energetycznej Kraju w tym zakresie, konieczna jest na poziomie regionalnym delimitacja obszarów ochrony strategicznych złóż kopalin. Wyznaczenie tych obszarów pozwoli na rozpoczęcie działań związanych z uregulowaniem sposobu zagospodarowania terenów położonych na złożach. W tym celu niezbędne są działania Rządu RP (ministra właściwego ds. gospodarki we współpracy z ministrem właściwym do spraw środowiska) polegające na publikacji rozporządzenia dotyczącego wykazu złóż o znaczeniu strategicznym dla państwa z określeniem przestrzennego zasięgu ich zalegania.

Ustawa Prawo geologiczne i górnicze z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz. U. Nr 163, poz. 981 z późn. zm.) określa, że złoża węglowodorów, węgla kamiennego, metanu występującego jako kopalina towarzysząca, węgla brunatnego, rud metali z wyjątkiem darniowych rud żelaza, metali w stanie rodzimym, rud pierwiastków promieniotwórczych, siarki rodzimej, soli kamiennej, soli potasowej, soli potasowo-magnezowej, gipsu i anhydrytu, kamieni szlachetnych, bez względu na miejsce ich występowania, są objęte własnością górniczą. Własnością górniczą są objęte także złoża wód leczniczych, wód termalnych i solanek. Prawo własności górniczej przysługuje Skarbowi Państwa. Komentarz do Prawa geologicznego i górniczego określa, że wybrane złoża kopalin objęte własnością górniczą należą do złóż strategicznych. Są to złoża kopalin, które mają swoje znaczenia dla gospodarki państwa, jako nośniki energii: złoża węglowodorów, węgla kamiennego i węgla brunatnego.

Na obszarze Wielkopolski znajdują się złoża gazu ziemnego, ropy naftowej, a także złoża węgla brunatnego zaliczone do złóż kopalin strategicznych dla gospodarki państwa, w tym zachowania bezpieczeństwa energetycznego kraju w perspektywie roku 2030 i późniejszych lat.

Ponieważ dotychczas nie ukazało się rozporządzenie dotyczące wykazu złóż o znaczeniu strategicznym dla państwa, do obszaru funkcjonalnego ochrony strategicznych złóż kopalin zakwalifikowano gminy, na terenie których występują kopaliny wyszczególnione w Bilansie zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.XII.2012 (PIG, W-wa, 2013). Do wyznaczenia zasięgu złóż kopalin wykorzystano bazę danych MIDAS oraz bazę danych INFOGEOSKARB (PIG), a także materiały uzyskane w PGNiG SA w Zielonej Górze. Złoża kopalin uznano za strategiczne zasoby naturalne kraju zgodnie z ustawą o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju z dnia 6 lipca 2001 r. (Dz. U. Nr 97, poz. 1051 z późn. zm.).

W granicach województwa wielkopolskiego, ze względu na sposób wydobycia, występują dwie kategorie złóż strategicznych: węgiel brunatny oraz gaz ziemny i ropa naftowa.

Węgiel brunatny występuje w 31 udokumentowanych złożach, zlokalizowanych w subregionie konińsko-tureckim, w centralnej części Wielkopolski - Rów Poznański oraz w północnej części województwa. Węgiel brunatny obecnie jest eksploatowany tylko w rejonie Konina i Turka. Jest to obszar województwa, gdzie przemysł wydobywczy i energetyczny ma podstawowe znaczenie, jednak konsekwencje związane z odkrywkową eksploatacją węgla brunatnego widoczne są zarówno sferze przyrodniczej, społecznej, jak i gospodarczej tego obszaru. W związku z wyczerpywaniem się zasobów węgla w rejonie Konina i Turku, istotnym zadaniem dla tego rejonu będzie w przyszłości restrukturyzacja gospodarki, a także dalsze prace rekultywacyjne. Jednocześnie w województwie występują obszary, na których zalegają złoża kopalin do perspektywnego wykorzystania, gdzie istotne są działania z zakresu ochrony złóż o znaczeniu strategicznym. Wskazać tu należy złoża położone w rejonie Rowu Poznańskiego przebiegającego przez centralną część województwa

w układzie południkowym oraz złoża „Trzcianka” i „Międzychód” położone w północnej części regionu.

Drugą kategorię stanowią obszary występowania złóż gazu ziemnego i ropy naftowej. Najważniejsze złoża gazu ziemnego występują przede wszystkim między Wartą, Obrą i Kanałem Mosińskim. Wydobywalne zasoby wielkopolskiego gazu stanowią 62% zasobów Niżu Polskiego. Można jednak stwierdzić, że położenie województwa w obrębie basenu ropogazonośnego wskazuje na duże prawdopodobieństwo odkrycia nowych złóż tej kopaliny.

Największe obecnie udokumentowane złoża ropy naftowej na terenie Wielkopolski to złożo Lubiatów oraz Grotów występujące w powiecie czarnkowsko-trzcianieckim i międzychodzkiem. Ponadto złoża ropy naftowej występują również w powiecie poznańskim oraz nowotomyskim.

Na obszarze województwa występują gminy, gdzie jednocześnie występują zarówno złoża węgla brunatnego, jak i złoża gazu ziemnego i ropy naftowej. Są to następujące jednostki: Czempin, Kościan (gm. wiejska), Międzychód, Miejska Górka oraz Stęszew.

Ze względu na występowanie na terenie Wielkopolski dwóch kategorii złóż kopalin wskazuje się dwa rodzaje działań na rzecz ochrony złóż strategicznych. Zakres działań związany z ochroną złóż węgla brunatnego wynika przede wszystkim ze skali rozpiętości przestrzennej złóż węgla, a także ewentualnych konsekwencji związanych z potencjalną eksploatacją.

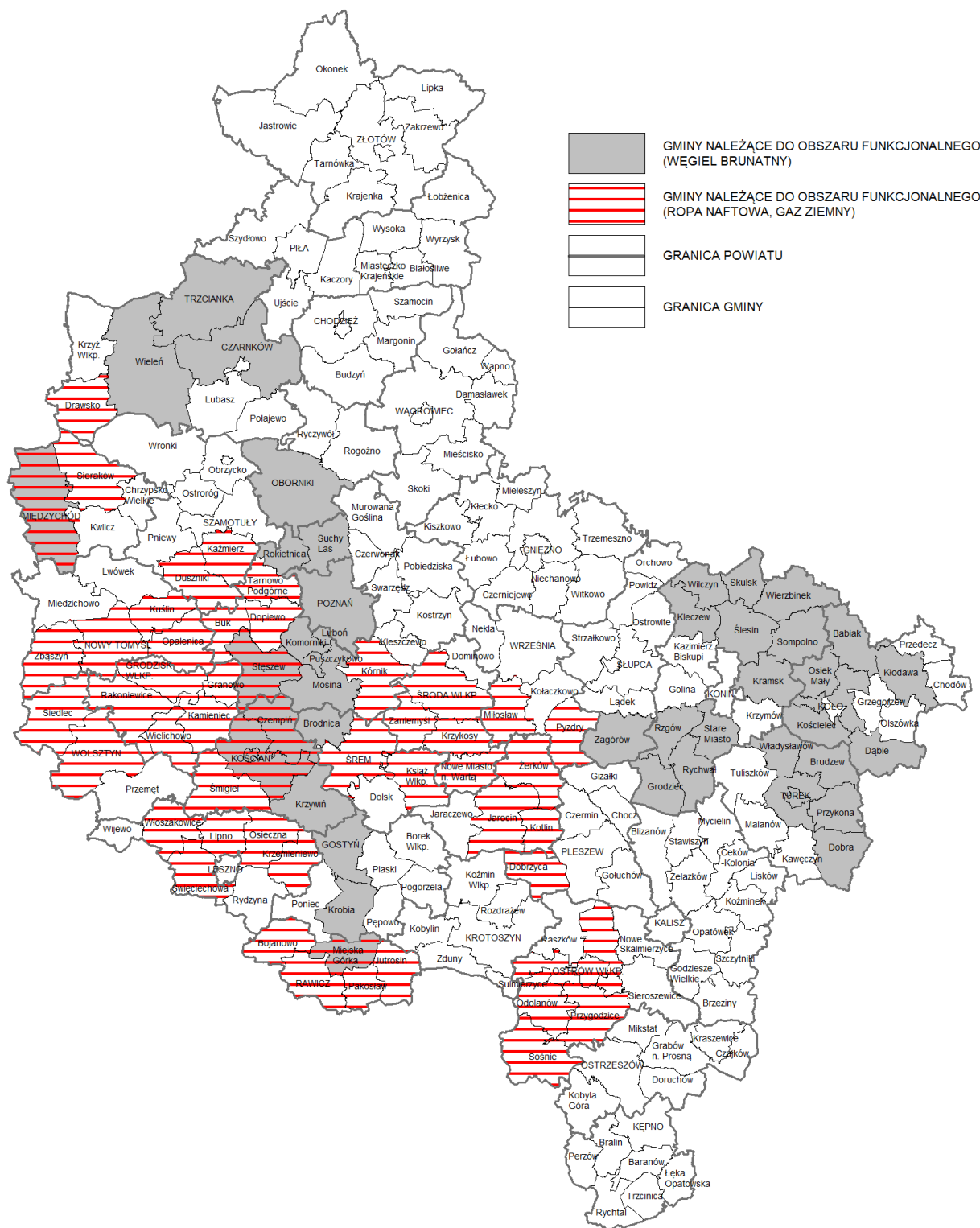
Podstawowym celem w zakresie ochrony strategicznych złóż kopalin, jakie określono w Strategii rozwoju województwa, „jest uzyskanie równowagi między funkcjami, jakimi są eksploatacja kopalin w odniesieniu do ochrony środowiska, działalności gospodarczej i rolniczej oraz do funkcji mieszkalnej. Z tego punktu widzenia konieczna jest z jednej strony ochrona kluczowych złóż, a z drugiej ochrona kluczowych obszarów, w tym rolniczych, przed eksploatacją kopalin”. Zapisy Strategii wskazują na następujące kierunki działań w tym zakresie:

- wsparcie rozpoznawania występowania złóż kopalin;
- ochrona przed zabudową kluczowych złóż kopalin w regionie;
- ograniczanie eksploatacji na obszarach chronionych oraz na terenach o wysokiej kulturze rolnej;
- rekultywacja i zagospodarowanie terenów poeksploatacyjnych oraz ograniczanie negatywnych skutków prac geologicznych i eksploatacji kopalin.

Należy podkreślić, że działania te w szczególności dotyczą złóż węgla brunatnego – eksploatacja metodą odkrywkową ma największe oddziaływanie na środowisko i gospodarkę. Zgodnie z zapisami Strategii rozwoju województwa „dla Wielkopolski szczególnie niekorzystna może być decyzja o eksploatacji kolejnych złóż węgla brunatnego, poza subregionem konińskim”.

TYP OBSZARU: OBSZARY KSZTAŁTOWANIA POTENCJAŁU ROZWOJOWEGO

KATEGORIA: OBSZARY STRATEGICZNYCH ŹŁOŻ KOPALIN

WIELKOPOLSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W POZNANIU 2013 r.

OBSZARY FUNKcjONALNE WYMAGAJĄCE ROZWOJU NOWYCH FUNKCJI PRZY UŻYCIU INSTRUMENTÓW WŁAŚCIWYCH POLITYCE REGIONALNEJ

Na pewnych obszarach występuje koncentracja problemów o charakterze społeczno-gospodarczym mogących mieć znaczenie dla rozwoju regionu. Ze względu na ich wpływ na procesy zagospodarowania przestrzennego, w tym poprawę spójności wewnętrznej, rozwiązywanie tych problemów wymaga specjalnych działań polityki przestrzennego zagospodarowania, wspieranej instrumentami polityki regionalnej oraz koordynowanymi instrumentami terytorialnymi innych polityk publicznych²². Delimitacja tej kategorii obszarów funkcjonalnych oparta jest o statystykę publiczną. Przeniesienie delimitacji do Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wymagać będzie integracji pozostałych elementów prowadzenia polityki rozwoju przestrzennego regionu i dostosowania ich do zawartej poniżej oceny zróżnicowania wewnętrznego województwa.

XIV. OBSZARY O NAJNIŻSZYM STOPNIU ROZWOJU I POGARSZAJĄCYCH SIĘ PERSPEKTYWACH ROZWOJOWYCH

Wyszktałanie się jednostek zyskujących znamiona obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych uwarunkowane jest nagromadzeniem na ich terenie specyficznych cech społecznych i gospodarczych. Jako charakterystyczne elementy określające ten obszar Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju podaje „słabą dostępność oraz jakość usług publicznych, a także mały potencjał ośrodków miejskich, słabo rozwiniętą sieć osadniczą i zaburzoną strukturę demograficzną wywołaną m.in. migracjami ludzi młodych do największych miast w kraju i za granicę, pogarszającą się sytuację społeczną, gospodarczą i przestrzenną tych terenów.”

Na poziomie regionalnym zapisy KPZK dotyczące tego obszaru funkcjonalnego wdrażane są w ramach 5 celu strategicznego Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego - Zwiększenie spójności województwa, poprzez cel operacyjny 5.3. Aktywizacja obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych. Jako przestrzeń wymagającą wsparcia w pierwszej kolejności, wskazano obszary Wielkopolski charakteryzujące się niższym od średniej dla regionu poziomem rozwoju. Mogą to być zarówno obszary miejskie, jak i wiejskie.

W celu wskazania obszarów o najniższym stopniu rozwoju przebadano gminy za pomocą 6 wskaźników społeczno-gospodarczych w ostatnim dostępnym roku badawczym. Uwzględniono takie zjawiska jak:

- saldo migracji w 2011 roku,
- obciążenie demograficzne w 2012 roku,
- liczbę mieszkań przypadającą na 1000 mieszkańców w 2010 roku,
- liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2012 roku,
- łączny udział podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) i od osób prawnych (CIT) w dochodach własnych ogółem gmin w 2011 roku,

²² Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 roku.

- liczbę osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców w 2011 roku.

Natomiast w celu wyznaczenia obszarów szczególnej koncentracji zjawisk wpływających znacząco na ograniczenie wzrostu społeczno-gospodarczego przebadano dynamikę zmian 6 powyższych wskaźników, uzupełniając je o dwa dodatkowe. W badaniu posłużono się możliwie najszerszym okresem badawczym dla następujących wskaźników:

- dynamika przyrostu naturalnego w latach 2000-2012 – pozwala wskazać obszary, na których tempo przyrostu ludności w badanym okresie jest największe (uwzględniając urodzenia, zgony, ruch migracyjny), a jednocześnie które tereny borykają się z problemem depopulacji;
- zmiany salda migracji w latach 2000-2011 – dotyczy migracji na pobyt stały (wewnętrzne i zagraniczne) – pośrednio świadczy o jakości życia i związanej z tym potrzebie poprawy warunków życia;
- zmiany obciążenia demograficznego w latach 2002-2012 – obrazuje liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym – świadczy o kondycji zasobów pracy;
- zmiany liczby mieszkań przypadających na 1000 ludności w latach 2000-2010 – świadczy o poprawie/pogarszaniu się warunków mieszkaniowych, jako składowej jakości życia;
- zmiany udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2003-2012 – prezentuje zmiany sytuacji na rynku pracy, świadczy zarówno o podaży, jak i popycie siły roboczej;
- dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności w latach 2009-2012 – pozwala określić stopień aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców, świadczy również o aktywizacji gospodarczej regionu;
- zmiany łącznego udziału podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) i od osób prawnych (CIT) w dochodach własnych ogółem gmin w latach 2009-2011 świadczą o poziomie samodzielności finansowej gmin, pozwalają wypełniać zadania własne; informują o aktywności podatników i ich stanie posiadania, (co wiąże się z poziomem podatków i opłat lokalnych). Dochody gmin z PIT i CIT uzależnione są od bieżącej sytuacji gospodarki, wpływy z tych podatków obrazują kondycję finansową mieszkańców i podmiotów gospodarczych w gminie;
- zmiany liczby osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców w latach 2008-2011 świadczą o pogarszającej/polepszającej się sytuacji społecznej, informując pośrednio o natężeniu problemów społecznych związanych z ubóstwem, wykluczeniem społecznym, bezdomnością, bezrobociem oraz innymi kwestiami kształtującymi trudną sytuację życiową jednostki. Dotyczy w szczególności sfery materialnej, ponieważ pomoc społeczna adresowana jest do osób o najniższych dochodach.

W pierwszym etapie przebadano grupę wskaźników wskazujących na obecny niski stopień rozwoju danej jednostki administracyjnej. O kwalifikacji gminy do tej grupy decydowały niekorzystne wartości wskaźnika w odniesieniu do średniej dla województwa (w zależności od charakteru wskaźnika powyżej lub poniżej średniej).

W kolejnym etapie przebadano drugą grupę wskaźników pod kątem dynamiki ich zmian. Wskazano w ten sposób jednostki zyskujące znamiona obszarów o pogarszających się perspektywach rozwojowych na przestrzeni lat 2000-2012. Podobnie jak w pierwszym przypadku kwalifikacja gminy odbywała się na podstawie niekorzystnego wyniku względem średniej dla województwa.

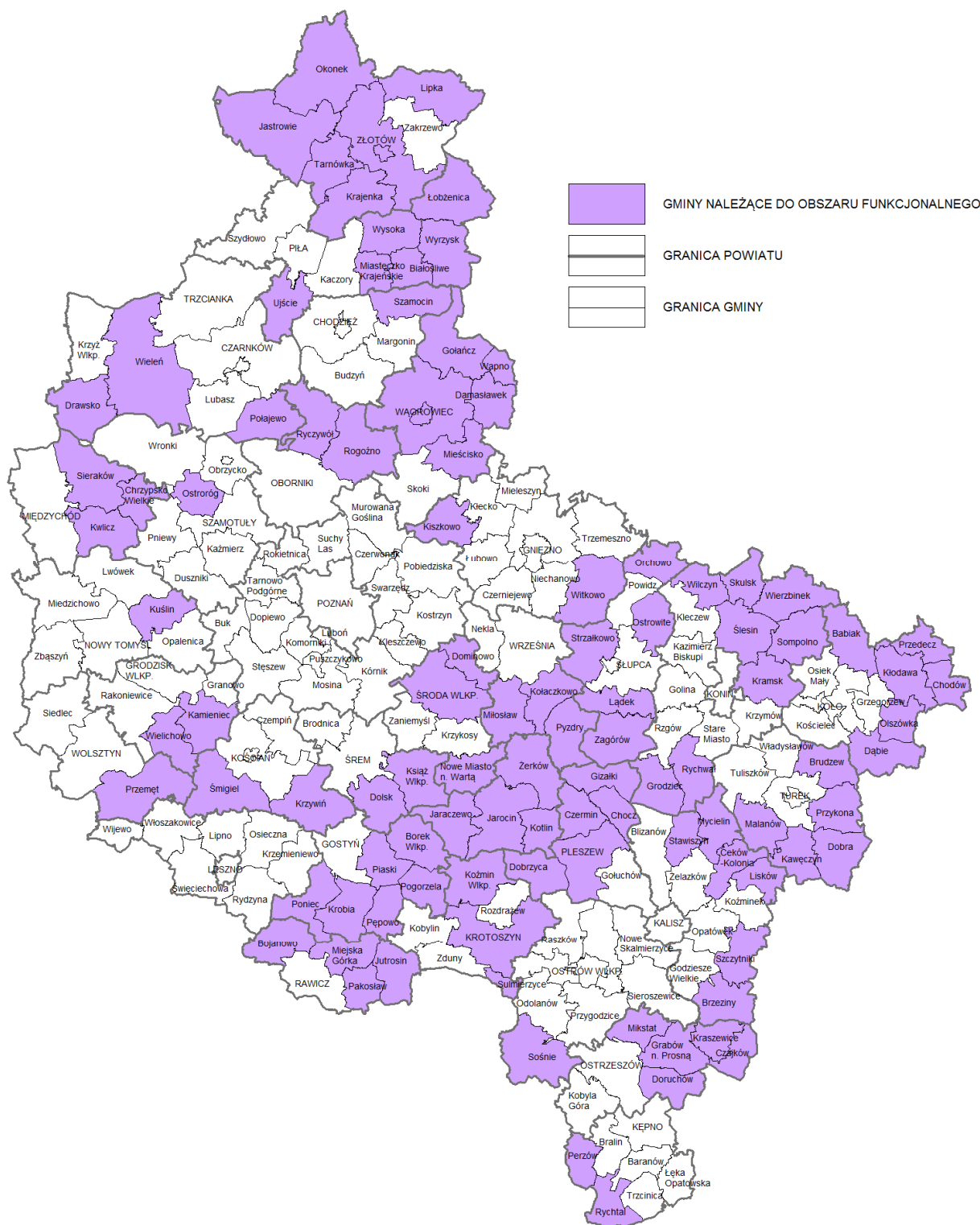
Ostatecznie o zaliczeniu gminy do obszaru funkcjonalnego - obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych, decydował wynik uzyskany w obu etapach. Wskazanie jednostki samorządu terytorialnego zarówno przy analizie obecnego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i przy badaniu dynamiki jego zmian, decydowało o zakwalifikowaniu jej do obszaru funkcjonalnego.

Wyznaczone obszary nie tworzą dużych zwartych przestrzennie terytoriów, a przybrały postać mozaikową. Dla zwiększenia spójności województwa, zgodnie z założeniami Strategii rozwoju województwa, interwencja w ramach tego obszaru funkcjonalnego powinna być przede wszystkim realizowana przez „plany kompleksowej aktywizacji obejmujące instrumenty stosowane w ramach innych celów, ukierunkowane na specyficzną sytuację na tych obszarach”. Za takie działania można uznać:

- zahamowanie negatywnych trendów demograficznych wpływających na depopulację obszaru i zaburzenie struktury wieku ludności,
- powiązanie rozwoju edukacji z potrzebami rynku pracy,
- wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców,
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

**TYP OBSZARU: OBSZARY FUNKCJONALNE WYMAGAJĄCE ROZWOJU NOWYCH FUNKCJI
PRZY UŻYCIU INSTRUMENTÓW WŁAŚCIWYCH POLITYCE REGIONALNEJ**

**KATEGORIA: OBSZARY O NAJNIŻSZYM STOPNIU ROZWOJU
I POGARSZAJĄCYCH SIĘ PERSPEKTYWACH ROZWOJU**

WIELKOPOLSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W POZNANIU 2013 r.

XV. MIASTA I INNE OBSZARY TRACĄCE DOTYCHCZASOWE FUNKCJE SPOŁECZNO-GOSPODARCZE

Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno – gospodarcze zostały zakwalifikowane w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 do grupy obszarów funkcjonalnych wymagających restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy wsparciu instrumentów właściwych polityce regionalnej. Jako przyczynę wykształcania się takich obszarów Koncepcja podaje „przemiany gospodarcze o charakterze strukturalnym oraz zmiany na lokalnych rynkach zatrudnienia, w wyniku których dochodzi do obniżenia znaczenia gospodarczego pewnych obszarów, w szczególności miejskich, a także do koncentracji negatywnych zjawisk społecznych i fizycznej degradacji zabudowy mieszkaniowej oraz przestrzeni miejskich”.

Na poziomie regionalnym wdrażanie działań w zakresie obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze odbywa się w ramach 5 celu strategicznego Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego – Zwiększenie spójności województwa, poprzez cel operacyjny 5.4. Wsparcie terenów wymagających restrukturyzacji, odnowy i rewitalizacji. Zgodnie z tym dokumentem wsparcie powinno być udzielone wybranym obszarom na terenie Wielkopolski, które tracą dotychczasowe, wiodące funkcje społeczno-gospodarcze. „Dotyczy to szczególnie terenów poprzemysłowych, powojennych, poeksploatacyjnych, pokomunikacyjnych i powydobywczych oraz dzielnic miast będących w zastoju”.²³

W celu wyznaczenia obszarów szczególnej koncentracji zjawisk świadczących o traceniu przez nie dotychczasowej funkcji społeczno-gospodarczej wykorzystano 7 wskaźników:

- dynamika przyrostu naturalnego w latach 2000-2012 – pozwala wskazać obszary, na których tempo przyrostu ludności w badanym okresie jest największe (uwzględniając urodzenia, zgony, ruch migracyjny), a jednocześnie które tereny borykają się z problemem depopulacji;
- zmiany salda migracji w latach 2000-2011 – dotyczy migracji na pobyt stały (wewnętrzne i zagraniczne) – pośrednio świadczy o jakości życia i związanej z tym potrzebie poprawy warunków życia;
- obciążenie demograficzne – zmiany wskaźnika w latach 2002-2012 – obrazuje liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym – świadczy o kondycji zasobów pracy;
- zmiany liczby mieszkań przypadających na 1000 ludności w latach 2000-2010 – świadczy o poprawie/pogarszaniu się warunków mieszkaniowych, jako składowej jakości życia;
- udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2003-2012 – prezentuje zmiany sytuacji na rynku pracy, świadczy zarówno o podaży jak i popycie siły roboczej;
- dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w latach 2009-2012 pozwala określić stopień aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców, świadczy również o aktywizacji gospodarczej regionu;
- łączny udział podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) i od osób prawnych (CIT) w dochodach własnych ogółem gmin w latach 2009-2011 świadczą o samodzielności finansowej gmin, pozwalają wypełniać zadania własne; informują o aktywności podatników i ich stanie posiadania (co wiąże się z poziomem podatków i opłat lokalnych). Dochody gmin

²³ Zaktualizowana Strategia Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku, Załącznik do Uchwały NR XXIX/559/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 roku.

z PIT i CIT uzależnione są od bieżącej sytuacji gospodarki, wpływy z tych podatków obrazują kondycję finansową mieszkańców i podmiotów gospodarczych w gminie.

Na podstawie danych w przyjętych okresach oceniono trend dla poszczególnych wskaźników. Niekorzystna tendencja rozwojowa, w zależności od charakteru wskaźnika (trend rosnący lub malejący), świadczyła o zaliczeniu jednostki do grona obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze. Także utrzymywanie się w dłuższym okresie trendu horyzontalnego (brak trendu pozytywnego i negatywnego świadczy o stabilnej, lecz nierozwojowej sytuacji) kwalifikowało gminę do tej grupy.

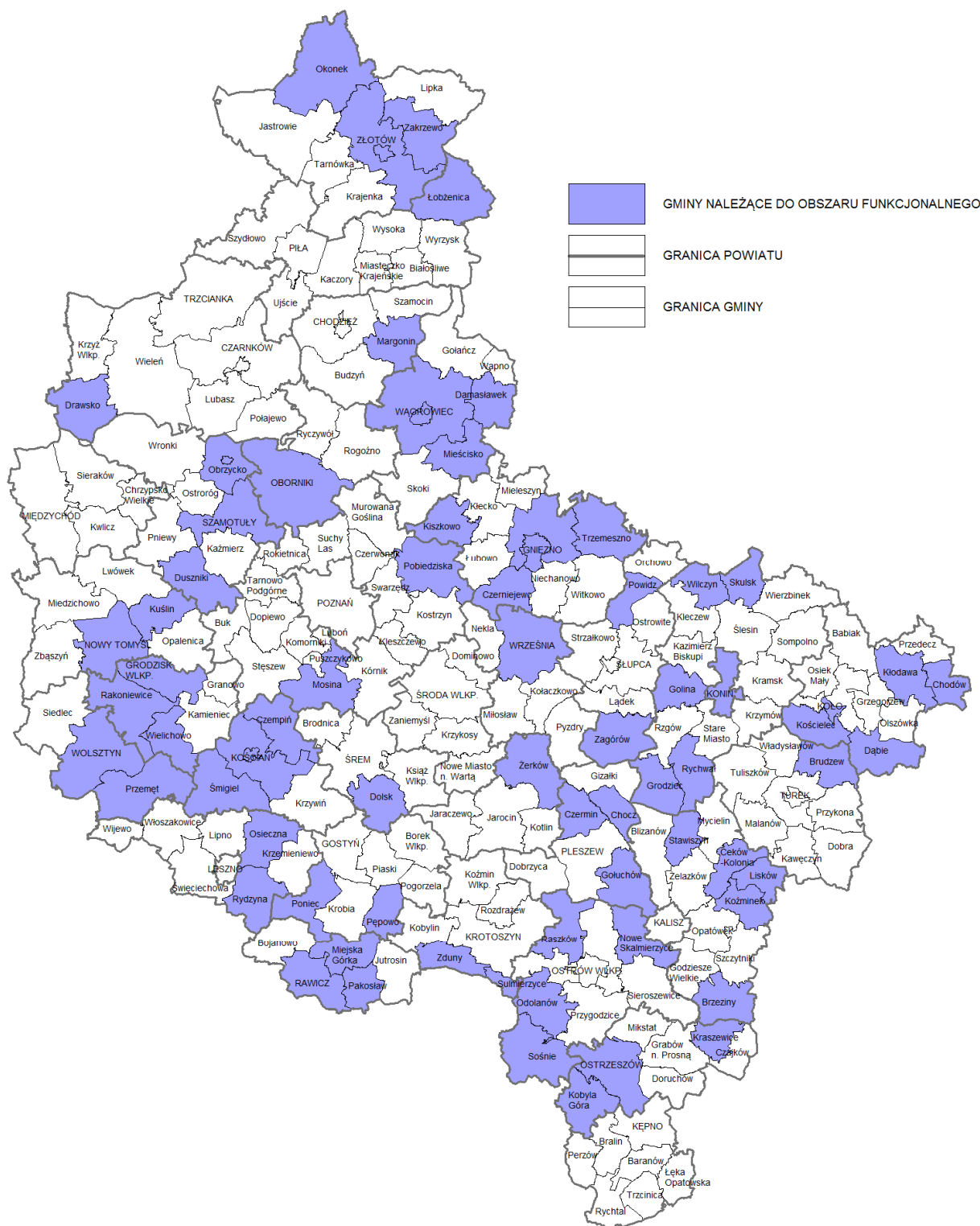
Następnie w ramach gminnych jednostek terytorialnych zsumowano liczbę niekorzystnych tendencji rozwojowych. Na podstawie średniej liczby negatywnych trendów w gminach ustalono, że jednostki posiadające trzy lub więcej niekorzystnych trendów rozwojowych zostają zaliczone do obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze. Przyjęta metoda nie jest odnoszona do poziomu województwa, skupia się na określeniu prawidłowości wewnątrz jednostki terytorialnej niezależnie od reprezentowanego poziomu społeczno-gospodarczego na tle regionu.

Dla zwiększenia spójności województwa, zgodnie z założeniami Strategii rozwoju województwa, interwencja w ramach tego obszaru funkcjonalnego powinna być przede wszystkim realizowana poprzez:

- kompleksowe działania w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej,
- inwestycje w edukację;
- aktywizację gospodarczą;
- kompleksowe, zintegrowane programy rewitalizacji obejmujące instrumenty stosowane w ramach innych celów, ukierunkowane na specyficzną sytuację na tych obszarach;
- modernizację oraz lepsze wykorzystanie linii wąskotorowych regionu dla potrzeb turystyki.

**TYP OBSZARU: OBSZARY FUNKCJONALNE WYMAGAJĄCE ROZWOJU NOWYCH FUNKCJI
PRZY UŻYCIU INSTRUMENTÓW WŁAŚCIWYCH POLITYCE REGIONALNEJ**

KATEGORIA: OBSZARY TRACĄCE DOTYCHCZASOWE FUNKCJE SPOŁECZNO-GOSPODARCZE

WIELKOPOLSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W POZNANIU 2013 r.

XVI. OBSZARY O NAJNIŻSZEJ DOSTĘPNOŚCI DO USŁUG WARUNKUJĄCYCH MOŻLIWOŚCI ROZWOJOWE

Delimitacja obszarów o najniższej dostępności do usług warunkujących możliwości rozwojowe oraz poprawa dostępności do usług, stanowi niezwykle istotny element w procesie działań na rzecz spójności regionu. Brak dostępu do usług publicznych warunkuje procesy wykluczenia społecznego mieszkańców zamieszkujących te tereny. W celu wyznaczenia tej kategorii obszaru funkcjonalnego przyjęto następujące kryteria delimitacji:

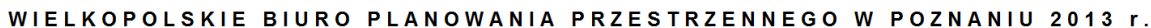
- udział ludności korzystającej z kanalizacji w stosunku do ogółu liczby ludności w badanej gminie; wskaźnik ten odniesiono do średniej dla województwa, a jego wartość poniżej średniej dla regionu świadczy o obniżonym standardzie życia mieszkańców,
- liczba Zakładów Opieki Zdrowotnej w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców; wskaźnik odniesiono do średniej dla województwa, a jego wartość poniżej średniej dla regionu świadczy między innymi o utrudnionym dostępie do lekarza pierwszego kontaktu oraz obniżonym standardzie życia mieszkańców,
- liczba miejsc w przedszkolach w przeliczeniu na liczbę dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Wskaźnik odniesiono do średniej dla województwa, a jego wartość poniżej średniej dla regionu świadczy o utrudnionym dostępie do usług przedszkolnych, co bezpośrednio ma wpływ na rozwój dzieci oraz aktywność zawodową matek,
- liczba imprez kulturalnych w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców. Wskaźnik odniesiono do średniej dla województwa, a jego wartość poniżej średniej dla regionu świadczy o niskim dostępie mieszkańców do imprez kulturalnych, co jest szczególnie istotne z punktu widzenia rozwoju społeczeństwa oraz budowy tożsamości kulturowej,
- czas dojazdu do miast subregionalnych, regionalnych oraz miasta wojewódzkiego powyżej 40 minut – analiza czasu dojazdu do najważniejszych ośrodków gospodarczych regionu pozwoliła na wskazanie wśród gmin charakteryzujących się niskimi wskaźnikami dostępności do usług, obszarów bezwzględnie wykluczonych pod względem dostępności do podstawowych usług warunkujących możliwości rozwojowe.

Wyznaczony w oparciu o powyższe wskaźniki obszar funkcjonalny obejmuje 50 gmin, których poziom dostępu do usług wymaga szczególnej interwencji. Konsekwencją obecnej sytuacji są liczne problemy społeczne związane między innymi z emigracją ludności oraz wolniejszym niż w pozostałych częściach województwa rozwojem społeczno – gospodarczym. Ponadto wszystkie te zjawiska mają bezpośredni wpływ na atrakcyjność inwestycyjną wskazanych gmin. W związku z powyższym poprawa obecnej sytuacji powinna być priorytetem działań samorządu województwa w wyznaczonym obszarze funkcjonalnym.

Według Zaktualizowanej strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku, działania na rzecz rozwoju obszarów o najniższej dostępności do usług warunkujących możliwości rozwojowe będą podejmowane w następujących obszarach:

- poprawa dostępności komunikacyjnej do usług,
- wsparcie systemowych rozwiązań (prawnych, formalnych, organizacyjnych) zwiększających popyt i podaż usług publicznych,
- wspieranie zaangażowania podmiotów gospodarki społecznej w realizację usług publicznych,
- poprawa podaży usług, w tym e-usług.

KATEGORIA: OBSZARY O NAJNIŻSZYM POZIOMIE DOSTĘPU DO DÓBR I USŁUG
WARUNKUJĄCYCH MOŻLIWOŚCI ROWOJU

XVII. OBSZARY O NAJNIŻSZEJ DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ DO OŚRODKÓW WOJEWÓDZKICH

Do najczęściej stosowanych wskaźników komunikacyjnych przy określaniu zasięgu powiązań miast wojewódzkich z otaczającym je obszarem stosuje się kryteria dostępności czasowej wybranych jednostek osadniczych oraz wskaźniki, świadczące pośrednio o sile powiązań pomiędzy ośrodkami, w postaci liczby połączeń komunikacyjnych w ciągu doby.

Sprawność i szybkość pokonywania przestrzeni, mierzona czasem dojazdu różnymi środkami transportu, jest obecnie jednym z najistotniejszych czynników rozwoju i jest warunkiem osiągnięcia efektywności układu komunikacyjnego. Obszary o słabej dostępności czasowej w relacjach komunikacyjnych są bardziej ograniczone w zakresie dostępu do usług podstawowych, usług wyższego rzędu, które koncentrują się w większych ośrodkach osadniczych, w tym przede wszystkim w miastach.

Analizy kryteriów komunikacyjnych przeprowadzono w przyjętych obszarach analiz w odniesieniu do miejscowości gminnych. W związku z określeniem obszarów o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego zbadano czas dojazdu samochodem osobowym do centrum regionu. Transport indywidualny w skali województwa jest najbardziej konkurencyjnym czasowo rodzajem transportu. Atrakcyjność transportu kolejowego jest porównywalna lub nieco gorsza – w zależności do stanu technicznego linii. Transport autobusowy nie jest konkurencyjny czasowo w stosunku do samochodu osobowego i kolei na długich dystansach.

Układ granic województwa wielkopolskiego oraz rozciągłość obszaru w kierunku północnym, południowym i wschodnim skazuje położone tam tereny na pogorszenie dostępności do miasta wojewódzkiego z uwagi na czas dojazdu.

Wydzielenie obszarów charakteryzujących się najniższą dostępnością transportową do ośrodka wojewódzkiego, stanowiących peryferyjne obszary regionu, miało na celu określenie obszarów interwencji koniecznych dla zapewnienia spójności terytorialnej województwa poprzez rozwój sieci komunikacyjnej (drogowej i kolejowej).

Kluczową pozycję pod względem zapewnienia spójności województwa, ze względu na wynik powyższej analizy, zajmuje droga krajowa 11 (docelowo S11) o przebiegu: Kołobrzeg – Piła – Poznań – Kępno – Katowice. Wskazane jest zwiększenie jej rangi zarówno w sieci krajowej, jak i europejskiej. Droga S11 jest proponowana do uwzględnienia w planowanej modyfikacji sieci TEN-T, jako ważny dla regionu i kraju element sieci kompleksowej. W planowanej sieci autostrad i dróg ekspresowych droga S11 na terenie województwa wielkopolskiego stanowi główny korytarz transportowy relacji północ - południe oraz zapewnia powiązanie z drogami ekspresowymi relacji wschód – zachód nr S8 i S10.

Połączenia komunikacyjne w województwie zostały sklasyfikowane w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, jako sieć powiązań I i II stopnia. Podział na klasy ważności dróg jest oceną znaczenia głównych dróg w województwie oraz określa hierarchizację potrzeb w zakresie przebudowy i modernizacji układu komunikacyjnego. Klasyfikacja ta pozwala wskazać na potrzeby i możliwości kształtowania koncentracji infrastruktury transportowej.

Sieć połączeń komunikacyjnych I stopnia wyznaczona została w nawiązaniu do korytarzy europejskich oraz dla zapewnienia powiązania Poznania i miast o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym z innymi rejonami kraju. Do sieci tej zaliczono następujące drogi obsługujące obszary peryferyjne:

- planowane drogi krajowe klasy ekspresowej: S5, S8, S10, S11,
- pozostałe drogi krajowe nr: 12, 15, 25, 72 i 92,

- linie kolejowe nr: 3, 14, 271, 272, 351, 354.

Większość dróg obsługująca obszary peryferyjne o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego, położone pomiędzy głównymi ciągami komunikacyjnymi powiązanymi bezpośrednio z centrum regionu, została sklasyfikowana jako połączenia II stopnia, tj. dla powiązania miast o znaczeniu regionalnym i ponadlokalnym województwa wielkopolskiego, a także z województwami sąsiednimi. Do sieci tej zaliczono następujące drogi wojewódzkie, obsługujące obszary peryferyjne: nr 174, 177, 179, 180, 181, 188, 189, 190, 263, 270, 305, 447, 450, 449, 470.

W celu zagwarantowania spójności terytorialnej województwa wielkopolskiego, ważne jest zapewnienie spójności i rozwój sieci komunikacyjnej, uwzględniając kierunki powiązań komunikacyjnych: północny, południowy i wschodni, a w szczególności powiązania w układach stolica regionu – ośrodki regionalne i subregionalne oraz połączenia tranzytowe w kierunku województw sąsiednich.

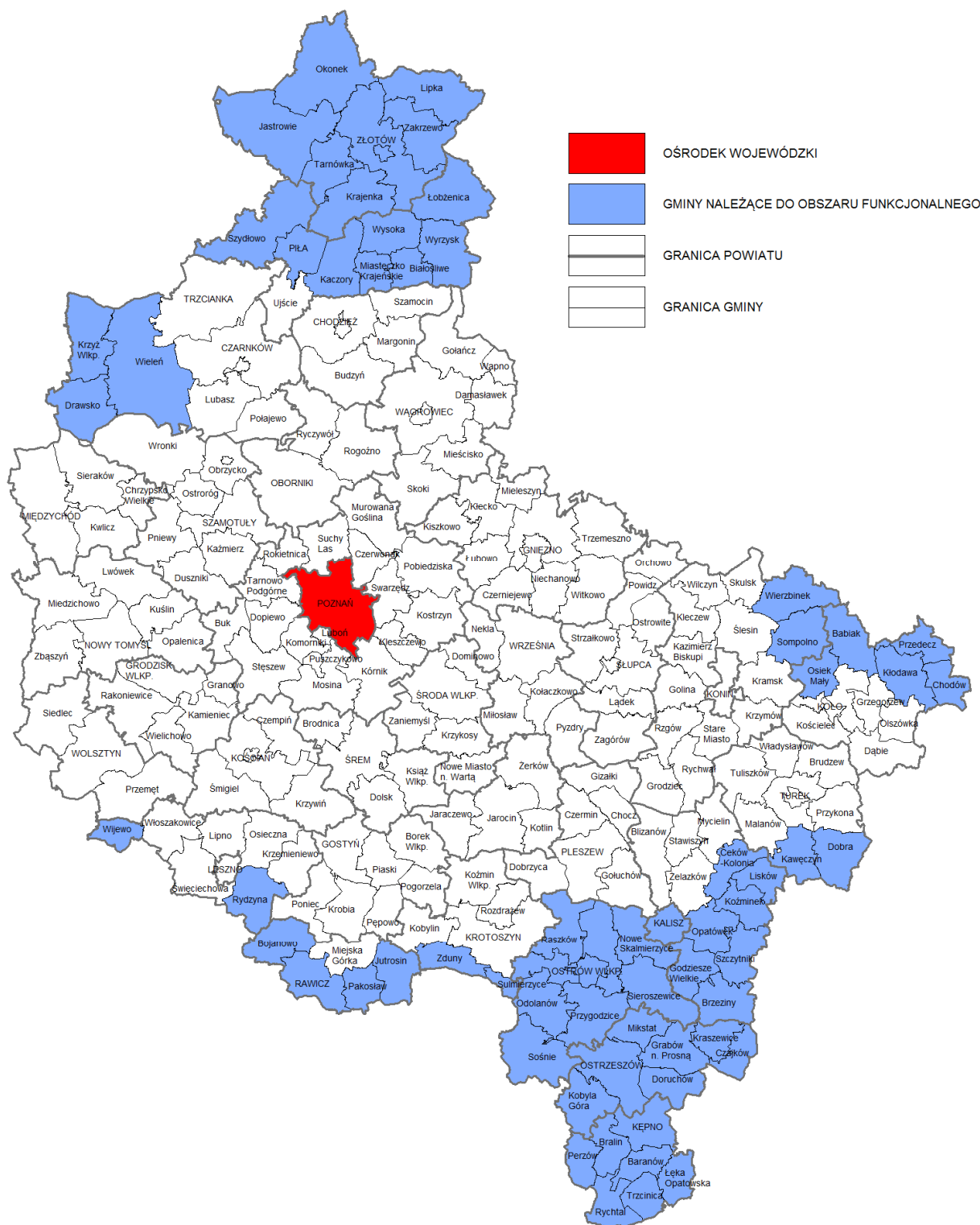
Główne działania w zakresie sieci połączeń komunikacyjnych na terenie regionu w obszarach o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego, powinny koncentrować się na:

- realizacji dróg ekspresowych relacji północ – południe nr S11 i S5 zgodnie z planami rozbudowy sieci dróg krajowych wynikającymi z Rozporządzenia Rady Ministrów z 20 października 2009 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych (Dz. U. Nr 187, poz. 1446),
- realizacji lub modernizacji i podnoszeniu parametrów technicznych powiązań regionalnych i lokalnych z drogami krajowymi, w szczególności ekspresowymi,
- modernizacji i podnoszeniu parametrów technicznych oraz realizacji niezbędnych odcinków drogowych w ciągu pozostałych dróg krajowych ujętych w sieci połączeń komunikacyjnych I stopnia, mających znaczenie regionalne i krajowe oraz zapewniające dostępność miast regionalnych i subregionalnych,
- budowie obwodnic miejscowości w ciągach dróg krajowych i wojewódzkich,
- ograniczeniu jednopoziomowych skrzyżowań dróg z liniami kolejowymi,
- wyposażeniu dróg krajowych i wojewódzkich w urządzenia obsługi, odpowiednich dla funkcji drogi i kategorii połączenia,
- poprawie zarządzania ruchem drogowym,
- wzmocnieniu sieci drogowej o znaczeniu regionalnym i lokalnym dla zapewnienia lepszych powiązań z siecią dróg wyższego rzędu i centrum regionu,
- realizacji systemu Kolei Dużych Prędkości w układzie tzw. „Y”, łączącej Warszawę, Łódź, Poznań i Wrocław zgodnie z Programem budowy i uruchomienia przewozów kolejami dużych prędkości w Polsce, przyjętym przez Radę Ministrów w 2008 r., oraz z rozwidleniem linii w rejonie Kalisza i Ostrowa Wkp. i uwzględnieniem wyprowadzenia linii z Poznania w kierunku zachodniej granicy państwa i Berlina,
- modernizacji linii kolejowych,
- stymulowaniu rozwoju działalności logistycznej wzdłuż najważniejszych osi komunikacyjnych.

W przypadku zamierzeń inwestycyjnych szczebla krajowego, które nie leżą w kompetencji Samorządu Województwa, ważny jest odpowiedni lobbing na rzecz inwestycji w tym zakresie.

TYP OBSZARU: OBSZARY FUNKCJONALNE WYMAGAJĄCE ROZWOJU NOWYCH FUNKCJI
 PRZY UŻYCIU INSTRUMENTÓW WŁAŚCIWYCH POLITYCE REGIONALNEJ

KATEGORIA: OBSZARY O NAJNIŻSZEJ DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ
 DO OŚRODKA WOJEWÓDZKIEGO

WIELKOPOLSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO W POZNANIU 2013 r.

5. BIBLIOGRAFIA

- Aktualizacja bazy danych dotyczącej występowania na terenie województwa wielkopolskiego złóż ropy naftowej i gazu ziemnego, Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo SA oddział w Zielonej Górze, 2012.
- Agrochemiczne badania gleb Wielkopolski w latach 2000-2004. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu. Stacja chemiczno-rolnicza oddział w Poznaniu. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Poznań 2005.
- Bank Danych Lokalnych, 2000 - 2012 Główny Urząd Statystyczny, [online]: http://www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks
- Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.XII.2012, Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2013.
- Chojnicki Z., Podstawy metodologiczne i teoretyczne geografii, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 1999.
- Czerwona Księga Krajobrazów Polski, Projekt pilotażowy tematu dla Ministerstwa Ochrony Środowiska, Baranowska-Janota M., Marcinek R., Myczkowski Z., Kraków 2004.
- Decyzja nr 45 Ministra Infrastruktury z dnia 17 grudnia 2009 r. w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe, jako terenów zamkniętych (Dz. Urz. MI Nr 14, poz. 51 z późn. zm.).
- Dojazdy do pracy w 2010 roku na podstawie BAEL, Główny Urząd Statystyczny, Materiał na konferencję prasową w dniu 22 grudnia 2011 roku.
- Ewidencja gruntów i budynków, Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Warszawa 2011.
- INFOGEOSKARB, [online]: <http://geoportal.pgi.gov.pl/igs>
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 roku.
- Kowalczak P., Farat R., Kępińska-Kasprzak M., Kuźnicka M., Mager P.: Hierarchia potrzeb obszarowych małej retencji. Materiały badawcze. IMGW, Warszawa 1997.
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, Poznań 2010 (uchwała Nr XLVI/690/10 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 kwietnia 2010 r., Dz. U. Woj. Wlkp. z 5 sierpnia 2010 r. Nr 155 poz. 2953).
- Program budowy i uruchomienia przewozów kolejami dużych prędkości w Polsce, przyjęty przez Radę Ministrów w 2008 roku.
- Program opieki nad zabytkami powiatu poznańskiego na lata 2008-2011, przyjęty uchwałą Nr XX/151/2008 Rady Powiatu Poznańskiego z dnia 25 czerwca 2008 roku.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007 – 2013 - Program rolnośrodowiskowy.
- Rejestr zabytków nieruchomych w Wielkopolsce, Lista Światowego Dziedzictwa UNESCO, Pomniki historii, Lista dziedzictwa Europejskiego, Parki kulturowe – Narodowy Instytut Dziedzictwa, stan na dzień 30 czerwca 2013 r., [online]: www.nid.pl
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 lutego 2008 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Zespół klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri, Gostyń – Głogówko”(Dz. U. 2008 Nr 52 poz. 306).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Poznań – historyczny zespół miasta”(Dz. U. 2008 Nr 219 poz. 1401).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 czerwca 2009 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Zespół dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą”(Dz. U. 2009 Nr 104 poz. 861).
- Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 grudnia 2009 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Lubin – zespół opactwa benedyktynów”(Dz. U. 2009 Nr 214 poz. 1659).

- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 czerwca 2011 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Kórnik – zespół zamkowo – parkowy wraz z kościołem parafialnym – nekropolią właścicieli”(Dz. U. 2011 Nr 143 poz. 836).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 20 października 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych (Dz. U. Nr 187, poz. 1446).
- Schwarz H., Prawo geologiczne i górnicze. Komentarz. Tom I. Art. 1-103, Wrocław 2012.
- System Monitoringu Suszy Rolniczej w Polsce, [online]:
<http://www.susza.iung.pulawy.pl/komentarz/>
- System Gospodarki i Ochrony Bogactw Mineralnych MIDAS, [online]:
<http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/MIDASGIS/start>
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. z 2010 r. Nr 193 poz. 1287).
- Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju (Dz. U. Nr 97, poz. 1051 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647, poz. 951 i poz. 1445 oraz z 2013 r. poz. 21 i poz. 405).
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. tj. z dnia 2 kwietnia 2004 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2013 r., poz. 503).
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 163, poz. 981 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. u. z 2012 r. poz. 145).
- Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2008-2011, załącznik do uchwały Sejmiku Województwa Wielkopolskiego Nr XVIII/243/07 z dnia 17 grudnia 2007 r. wraz z zeszytem „Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego – Lista światowego dziedzictwa, Lista europejskiego dziedzictwa, Pomniki historii, Parki kulturowe, Szlaki kulturowe”, Regionalny Ośrodek badań i Dokumentacji Zabytków w Poznaniu, Dorota Matyaszczyk, Radomiła Banach, Poznań 2007.
- Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej - WWRPP wg prof. dr Tomasza Witka Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa [w] Zasobność i zanieczyszczenie gleb Wielkopolski – stan na rok 2000, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Poznań 2001.
- Wstępna ocena ryzyka powodziowego, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej PIB, Centra Modelowania Powodziowego w Gdyni, w Krakowie, w Poznaniu, we Wrocławiu, w konsultacji z Krajowym Zarządem Gospodarki Wodnej, 2011.
- Wylegała P., Kuźniak St., Dolata P. T., Obszary ważne dla ptaków w okresie gniazdowania oraz migracji na terenie województwa wielkopolskiego, na zlecenie WBPP Poznań 2008.
- Wykaz nieruchomości Ministerstwa Obrony Narodowej, znajdujących się w administracji Wojskowego Zarządu Infrastruktury w Poznaniu.
- Zaktualizowana strategia województwa wielkopolskiego do 2020 roku, Załącznik do Uchwały NR XXIX/559/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 roku.
- Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Gniezno - Katedrę p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Wojciecha” (M.P. 1994 Nr 50 poz. 416).
- Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Wyspę – Ostrów Lednicki”(M.P. 1994 Nr 50 poz. 421).
- Zwierzęta a drogi. Metody ograniczenia negatywnego wpływu dróg na populacje dzikich zwierząt. Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża 2006.

**WIELKOPOLSKIE BIURO
PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
W POZNANIU**

al. Niepodległości 18
61-713 Poznań

tel.: +48 61 852 28 83

faks: +48 61 852 32 46

sekretariat@wbpp.poznan.pl

www.wbpp.poznan.pl